

అమర వైయామ్

అమర గేయాలు

CT

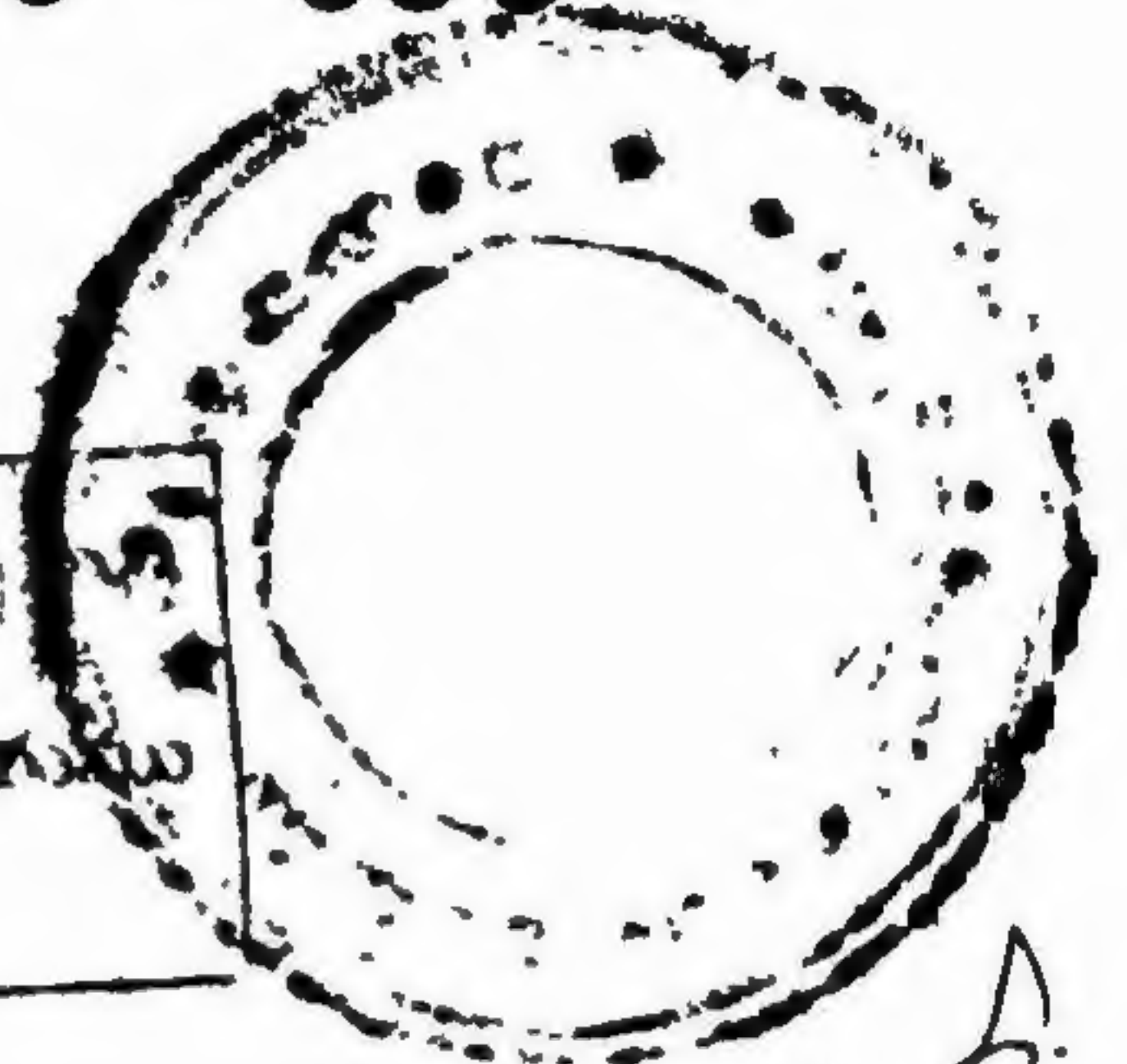

జానకాంబ ప్రచురణలు-20

ఉ మ ర్ ఖై యా మ్

(సంస్కృతమ్)

శైలగు సంగ్రహాయ కళల పరిశీలన
శైలగు భాష కళల పరిశీలన గ్రంథాగమము
ని జ రు చా డ

హరికథాపితామహ
ఆదిబట్ట నారాయణదాసుగారు
21.01.2018

ఈ పుస్తకము బహుకరించిన వారు
(గ) క్రైస్తవంక ల శిష్యు గారు
గుంటూరు 7-11-2010

తెలుగు :
కవిరత్న యామిజాల పద్మనాభస్వామి

01-TAL
090

మ ద్రా సు - 17

1982

ప్రథమ ముద్రణ : వెయ్యి ప్రతులు

1982 - అక్టోబరు

కాపీరైటు

శ్రీమతి కర్రా శ్యామలాదేవి

వెల : రు. 8-00

ప్రతిస్థాపన :

శ్రీమతి కర్రా శ్యామలాదేవి

2-14-150/2, సెకండ్ లైన్

శ్యామలానగర్, గుంటూరు-522 006

ముద్రణము :

పి. రామకృష్ణమూర్తి

మేనేజింగు డైరెక్టరు

వెల్ కమ్ ప్రెస్ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

గుంటూరు-2.

మున్నుడి

అతని తాతగారి సంస్కృతకావ్యం తెలుగుచేసినకీర్తి మీకుదక్కుతుంది. ఉమత్ ఖైయామ్ తెలుగు చెయ్యండి' అని ఆవులు శ్రీ ఈశ్వర రావుగారు ప్రోత్సహించి ఏబడేడ్లక్రితం దాసుగారు స్వయం పర్యవేక్షణలో అచ్చువేయించిన పుస్తకం పంపించారు. అందిన వెంటనే ఆసక్తితో చదివాను. ఉబలాటమూ వెఱవూ రెండూ కలిగాయి. అసాధ్యమనిపించినా కీర్తికై ఆసపడి మంచి ముహూర్తం ఛూసి తెలుగునేత ఆరంభించాను. సరిగా ఇరవై రోజుల్లో ముగించాను. వ్రాస్తున్న ఇతర గ్రంథాల రచన విడచి యజ్ఞం చేసినట్లే ఏదీక్షతో కలం నడిపాను. నేకొల్పువేల్పులు, పరోక్షంగా గురువులూ అనుగ్రహించి కృతార్థుణ్ణిచేశారు. 'సమాస్తదివ్యరూపేభ్యః' -

నా యీ తెలుగునేతలో ఒక్కొక్కచోట తాతగారి వదచ్చా యలనే నడిచాను.

'తెలుగునకున్న వ్యాకరణదీక్షము చిన్నది' - అని మాకవితా గురువులేనాడో అన్నారు. ఆవిధాన అక్కడక్కడ వాడుకపదాలున్నాయంటే అవి తెలిసి వేసినవిగానే సహృదయులైన పాఠకులు గ్రహించవలసిందిగా మనవి.

దరిదాపుగా డెబ్బెయ్యవపడిలో పాఠశీకం అభ్యసించి హరికథా పితామహులు ఉమర్ కవితకు అనుగుణంగా సంస్కృతం రూపుదిద్దిన కావ్యం ఇది. సంస్కృతమున, తెనుగునా వారికిగల కూలంకషవైదుష్యానికి ఇది చలివేంద్రం. ఈలాటి సర్వోత్కృష్ట స్థాయినున్న కావ్యాన్ని తెలుగుచెయ్యడానికి నన్ను ప్రోత్సహించిన మా ఈశ్వర రావుగారికి కృతజ్ఞతతో ధన్యవాదాలర్పిస్తున్నాను.

9

ఆ పుంభావసరస్వతీని ఎంతవరకు తెలుగులో చూపగలిగానో సుహృద్భావమే విర్రయించిలోటుపాట్లను అడ్డ కావావంగా విడిచిపుచ్చ వలసిందని సాంజలిబంధంగా అభ్యర్థిస్తున్నాను.

మూలాన్ననుసరించి ఒకటిరెండు సీసపద్యాలుతప్ప మిగిలిత వన్నీ తేటగీతాలలోనే వ్రాశాను. వృత్తాలు కొఱగాములవుతాయని అనుకున్నాను.

దీనితత్వం తాతగారి వీరికవల్ల అవగతమౌతుంది. కనుక నేను వేరే తెలుపలేదు.

మద్రాసు - 17

21-8-'82

పద్మనాభస్వామి

భూ మి క

ఈ చిన్న కావ్యము శ్రీమదజ్ఞాదాదిభట్టనారాయణదాసవర్యుల బహుభాషాపాండిత్యానికి మచ్చుతునక.

శ్రీ నారాయణదాసు, ఉమరకవి, షేక్స్పియర్, కాళిదాసు ఒకే కోవకు చెందినవారని నాకనిపిస్తుంది. విశేషించి ఉమర-నారాయణదాస కవిశేఖరులకు అనేకవిషయాలలో పోలికలు మెండు. ఫిడ్జిరాల్డు చేసిన ఆంగ్లానువాదం ఐహికదైహికపరంగా ఉందని తృప్తి పడక, మూలభాషనేర్చుకొని ఉమర్ రచనను స్వయంగా మధించి తత్వమును గ్రహించి దాసవర్యులు సంస్కృతములోను, అచ్చ తెలుగులోను- ఫిడ్జిరాల్డు అనువాదమునకు- సరియైన అనువాదమునకు తేడా అగుపరుస్తూ అనువదించిరి. వారి 60 వవట నర్షియన్ భాషలో నిష్ణాతులై అనువాదమునకు పూనుకొని ఒక సాహిత్యప్రక్రియగా తన అనువాదమును, వెనుకనే అన్నికదములకు అర్థమల పట్టికను వ్రాసి 1932లో తన 70-వ-వట పుస్తకమచ్చొత్తించి సాహితీపిపాసువులకందజేసిరి.

నేను దాసభారతీ ప్రచురణకు పూనుకొని ఇప్పటికి 19 గ్రంథములను వెలుగులోనికి తెచ్చితిని. ఈ సందర్భములో దాసుగారి ఉమర్ ఖయ్యామ్ సంస్కృత రచనను అందరకు అర్థమయ్యే తెనుగు భాషలో ఎవరైనా అనువదించిన బాగుండునని తలచి అట్టివారికై గత అయిదారు సంవత్సరములనుండి అన్వేషించుచుంటిని. ఒకరిద్దరు వృద్ధపండితకవులను కదిపి చూసి చివరకు శ్రీ యామిజాల వారికి నా కోరిక విన్నవింపగా యథాశక్తిగా తెనుగుచెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తానని వారు అంగీకరించి 20 రోజులలో తెనుగుచేసి నన్ను అచ్చు

P

వేయించుకోమని నాలుగు నెలలక్రితమే వ్రాతపత్రి నాకువంపిరి. అది యీనాటికి వెలుగుచూసినది. వారికి రసాస్వాదనపరులైన పాఠకుల తరపున నా హృదయపూర్వక ధన్యవాదములు.

ఈ కావ్యమునకు ముఖచిత్రం ముద్దుగా సంతరించిన సుస్మిగ్ధ హృదయుడు శ్రీ బుజ్జాయికి (మహాకవి దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారి కుమారుడు) ప్రత్యేకాభివాదములు.

నాతో పాటు ప్రూవులుచూసిన విద్యోభయభాషా ప్రవీణులు బ్రహ్మశ్రీ ఓరుగంటి నీలకంఠశాస్త్రిగారికి, వెకల్ మ్ ప్రెస్ మేనేజింగ్ డైరెక్టరుగారికి నా సమస్సులునన్నులు. శ్రీ నీలకంఠ శాస్త్రి గారు Final Proof చూడటమే కాకుండా అనేక సూచనలిచ్చి నా యీ కావ్యములో నిబ్బరముగా ముందునడిపిస్తూ వచ్చిరి. వారికి ప్రత్యేకాభివాదములు.

ఈ బృహత్కావ్యములో సహకరించిన వెకల్ మ్ ప్రెస్ సిబ్బందికి నాధన్యవాదములు

గుంటూరు }
20-10-'82 }

కట్టా ఈశ్వరరావు

ఉ మ ర క వి ప్ర శం సా

యథా కా ర్యేణైవ కారణమూ హ్యంస్యా త్తథా కా వ్యేనైవ
 కవి ర్విమర్శసీయో భవేత్. మూఢః కరప్రత్యయనేయబుద్ధిః జ్ఞాన
 లవదుర్విదగ్ధః ఖట్వాయాథః కవిమ్మనో న జాతు కవిం విమ్మశేత్.
 కావ్యపరిశోధనేనైవ ఉపజ్ఞానంకృతః సరస్వత్యుభయవయోధరపాన
 మత్తః చతుర్విధాభిసయపరవశీకృతసర్వలోకః సకల, సఃస్కృత,
 ప్రాకృతభాషా, విశేష, ప్రతిభా, సమంచితః శశ్వ న్నానావిధ
 ప్రబంధ నిర్మాణ చాతుర్య వైభవార్జిత నిస్తుల యశస్సంపూర్ణా
 భిలషిగంతః పరమభాగవతోత్తమః పరిణతవయాః సర్వతంత్ర స్వతం
 త్రః కవిరేవ కవిం నేత్రం నేత్రమివ పరీక్షేత. తత్రతథా నుమరాఖ్యః
 ప్రసిద్ధపారసీకకవిః అమరసింహకవినమకాలికః పదవాక్యప్రమాణ
 పారావారపారీణః సంగీతసాహిత్యవిద్యాధురీణః పండితాగ్రణీః సవరస
 రసిక గ్రామాణీః కంఠర్పసుందరః తృణీకృతపురందరః సాధితభక్తి
 జ్ఞానవైరాగ్యసర్వస్వః తంచప్రహస్యః ప్రబుద్ధనిఖిల్గ్రహచారార్ఘ్యః
 పంచదీర్ఘః నమస్తైరైహికసుఖభోక్తా సంతతయధార్థవక్తా నర్వకాశ్రు
 ప్రచారకః సదోభయలోకసంతారకః కింబహునా, ఉమరః అమరకవి
 ర్వాయవనాచార్య ఏవ ఇతిమన్యామహే. లోకోత్తరచరిత్రకా
 ల్యమరకవిగుడృశః పురుషో జగతి న భూతో న భవిష్యత్యేవ.

పారసీకదేశప్రాచ్యభాగః తస్మహానుభావస్య జన్మభూమిః ఉత్త
 రేణ గాంధారదేశం భూతలస్వర్గప్రాయా ద్రాక్షాదాడిహాదిమధుర
 ఫలరసాస్వాదనీయా నానావిధపుష్పసౌరభప్రసిద్ధా సంతతతృణకావ్య

జలసమృద్ధా సకలవేదశాస్త్రస్థానీ జగజ్జేగీయమాససార్వభౌమరాజ
ధానీ రసవన్యమక కావ్యరచనేవ అనన్యసులభసాధ్యా నజ్జనారాధ్యా
అస్తి. తతో ఒతథవాన్ శతహాయనః సంప్రాప్తసుకలదేశాధీశో
పాయనః స్వకావ్యే “సురా శక్తిః శివో మాంసం తద్రక్తో భైరవ
స్మృతః” ఇతి రుద్రయామలన్యాయాత్ శుద్ధాద్వైతమత మవ
లంబ్య “హరిరేవ జగ జ్జగదేవ హరిః హరితో జగతో నహి శిన్న
తనుః, “పురుష ఏవేదగ్ం సర్వమ్ | అహం బ్రహ్మస్మి |

శ్లో॥ బ్రహ్మైవ సాసరతి ముచ్యత ఏతదేవ
దావారికం భవతి సంసరణం చ తస్య,
ముక్తిః పునర్భవతి చిద్వపుషైవ తస్య
స్వా జ్ఞానత స్వమహిమప్రతిబోధతశ్చ” - ఇత్యాది

శ్రుతిస్మృతిపర్యాలోచనయా విరజ్య స్వార్థకరదాంభిక
మాయజూకాన్ జంజపూకానపి సుతరాం నిరస్య భాగవతమత
మవాలంబిష్ట.

సంప్ర త్యష్టమశనివశీభూతకర్మభూమిజనా, యతః కరాధీనా
నితరామపి కుతీతా అత్యంతవిపరీతబుద్ధయః కేవలాత్మంభరయః
సుతరాం మితంపచా వర్ణాశ్రమధర్మకర్తృభిష్టాః స్వార్థైకపరాయణాః
పాపండికృతాః పౌరుషశూన్యాః ధనసంసాదనార్థ మకాన్యైకపి
కుర్వంతః పాశ్చాత్యాచార మనుసరంతః శిష్టసమాణ నిధిక్షిపంతః
సహసా మ్లేచ్ఛభాషావరీక్షోతరణమాత్రేణ లబ్ధాధికారకద్రపాప్త్యా
రూఢాః కింకర్తవ్యతామూఢాః వర్ణసంకరా నీచకింకరాః సర్వ
జ్ఞమృన్యా అతీవ నిర్లజ్జా ఊనవింశతివర్ణావక్సవయస్కా అపి యేష

శేనావ్యుపాయేనార్జితదుర్మదాధికారా నాట్యవేదపారగానపి చతుర్వి
 ధాభినయవిశారదాన్ సర్వజనరంజకాన్ నానావిధసంస్కృత
 ప్రాకృతకావ్యకన్యారత్నదాత్యాన్ సర్వతంత్రస్వతంత్రానతిక్రమ్య
 అనాఘ్రూతదేవభాషాగ్రంథలేఖా అపి, అవిదితభావరాగతాళా అపి,
 అచుంబిత శ్రుతిలయా అపి, అనాస్వాదితచతుష్షష్టికళారసా అపి
 గీర్వాణభాషాకావ్యవిశేషరచనాసామర్థ్యవిహీనామేచ్ఛి తానువాది
 తాపభ్రంశగ్రంథకారం కవిసార్వభౌమాఖ్యయాపి, సంగీతజ్ఞాన
 శూన్యం నాట్యకళాప్రపూర్ణనామ్నాపి, భ్రుకుంసమభినవభరతా
 చార్యాహ్వాయాపి, శుష్కయంత్రవాదకం సంగీతభూషణాభిధానే
 నాపి, శుకానువాదినం వేదార్థవాచస్పతినామథేయేనాపి అపరిపంతి.
 మూఢేనాప్యధికారిణా సామరేణాపిభనినా దుష్టోపిశిష్టాయతే, హీనో
 ఒప్యనూచానాయతే.

‘లయాంతరప్రయోగేణ రాగైశ్చాపి వివేచితం ।
 నానారససునిర్వాహ్యంకథం కావ్య మితి స్మృతమ్’
 “తస్మా ద్విద్వాన్ ప్రేవవదేత్, వీవస్వత్యేత్ దానకామా
 అస్మై ప్రజాభవంతి.”

“వీణావాదనతత్వజ్ఞః శ్రుతిజాతి విశారదః ।
 తాళజ్ఞ శ్చప్రయోగేన మోక్షమార్గం నియచ్ఛతి ।
 దేవదత్తా మిమాం వీణాం స్వరబ్రహ్మవిభూషితాం ।
 మూర్ఛయిత్వా హరికథాం గాయన్నేవం చరామ్య హమ్,
 యథా నయతి కైలాసం న గంగా స సరస్వతీ ।

“యే తే శతం మానుషా ఆనందాః స ఏకో మనుష్య
 గంధర్వాణా మానందః

నృత్యగీతాదికుశలాః గంధర్వా స్సుప్తాః సృతాకిశాః -
 నాగంధర్వా స్సుహృదృత్ - ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతి విధ్యుత్సర్గవాక్యా
 న్యనాదృత్య గాంధర్వవేదబాహ్యః సంప్రతివాచాటా యథాకథంచి
 దప్యవభ్రంశమూ కాక్షరవిన్యాసేనై వపామరాన్ ప్రతారయంతః
 కవయ ఇవ బహురసికా ఇవ కావ్యవిమర్శకా ఇవ అపస్వరేణ
 ఘూకాయంతే.

యే శుష్కాధ్యయనాసక్తా యే చ శాస్త్రువిచింతకాః

సర్వేవ్యసనినో మూర్ఖాయః క్రియావాన్ స కండితః' ఇతి

న్యాయాద్యః స్వవిరచిత, వివిధానవద్య, హృద్య, గద్య, పద్య, గేయ,
 కావ్య, శతాని స్వయమేవ గాయన్ నృత్యన్ రంజయతి కండితపామ
 రోభయ మహాసమాజాన్ స ఏవ కవినామూర్ఖతీ. నాట్యవేదాసభిజ్ఞః
 కేవల నిర్ద్వీప, పుస్తక, ప్రతిమావలోకన వ్యసనాసక్తః సభారంజ
 కాభినయప్రయోగశూన్యః పాకరసం దర్శివ కావ్యరసం స జాతుజానా
 త్యత ఏవ కేచి ద్విమర్శకమ్మన్యాః ఉమరః కవిశేఖర ఇతి పరమ
 భాగవతోత్తమ ఇత్యపి స విజానంతి. నిగదితం హి ఖలు భవభూతి
 కవినా. "ఉత్పత్స్యతేహి మచు కోఽపి సమానధర్మే" త్యాది.

శ్లో. విద్వానేవ విజానాతి విద్వజ్జన పరిశ్రమం

స హి వంధ్యా విజానాతి గుర్వీంప్రసవవేదనాం" ఇతి

వచనానుసారతః కేనచిదపి శ్రుత్యుక్తవిధినానృత్యన్ గాయన్
 యః స్వకల్పితకావ్యకలాపైః సభాస్తారాన్ రంజయతి స వేదవి
 ద్భాసుర ఏవ విద్వాన్. లోకే తావ త్సహజ పాండిత్యః కదాపి
 సక్ష్మదేవ బరీదృంభతే. సంప్ర త్యేతత్కావ్య పరిశీలనేన ఉమరః
 కవిరితి నిర్దిశామః -

వినై వాభియోగాదినా సర్వవిద్యాపారగః సహజపాండిత్య
విశారద ఏవ సాధుత్వపరిజ్ఞానే ప్రమాణమ్.

శ్లో॥ ‘ఆవిరూఢత ప్రకాశానా మనుపప్లుతచేతసాం ।
అతీత నాగతజ్ఞానం ప్రత్యేక్షాన్న విశేష్యతే ।

శ్లో॥ “అతీంద్రియా నసంవేద్యా, స్పృశ్యంత్యా ర్శేణచక్షుషా ।
యే భావా స్వచనం తేషాం నానుమానేన బాధ్యతే” -

తస్మా దస్మాద్భూతై ర్భాగవతైర్యథార్థమే వేశ్వరకృపయా నిర్దిశ్యేత.
రసికశేఖరై ర్హనాదేశాధిపై రుద్రమకవిః సంప్రాప్తసమస్తవిభవోఽ
ప్యసస్వసాధారణ నిత్యసంతుప్త్యా వానక్రస్థో భవన్ శివశక్త్యాత్మక
జగదారాధనమేవ యావజ్జీవమకార్హీత్ . దైవభక్తి రేవ ఉమరకవినా
ఉద్దిష్టసురేతి, శ్రద్ధైవ తస్య పానపాత్రీతి నిశ్చినుమః. అర్థగ్రాహ
ఽరణ్యనివాసఃసంతతశివశక్తి నామాభ్యాసఏవ ఉమరకవినాకాంక్షి.

‘అజ్ఞో దంతు రసీశో ఽయ మాత్మన స్సుఖదుఃఖయోః
ఈశ్వరప్రేతో గచ్ఛేత్స్వర్గం వా శ్వభ్రమేవవా
ఈశ్వరానుగ్రహదేవ పుంసా మద్వైతవాసనా
వాసుదేవః స్సర్వమితి స మహాత్మా సుదుర్లభః

“భక్త్యా హరి ముపాస్తే” “నిరతిశయానందప్రియానస్య
ప్రయోజన, సకలేతరవైతృవ్యవద్ జ్ఞానవిశేషో భక్తి ర్జ్ఞానాయ
కల్పతే.”

శ్లో॥ “సర్వభూతేషు యః పశ్యేత్ భగవద్భావ మాత్మనః ।
భూతాంశ్చ భగవత్కాత్మ నేష భాగవతోత్తమః”

“నాద్వైత జ్ఞానవతః కర్మాణి విధీయంతే”. “మాయామాత్ర మిదం ద్వైతమద్వైతంపరమార్థతః” “సర్వమాత్మైవఖలు”. “కంకేన పశ్యేత్” “విజ్ఞాతార మరే కేన విజానీయాత్.” “అహంకారవి మూఢాత్మా కర్తాఽహ మిత మస్యతే.” “కేనాపి దేవేన హృది స్థితేన యథా నియుక్తో ఽస్మి తథా కరోమి”. “సాక్షి చేతాః కేవలో నిర్గుణశ్చ.” “కర్తా భోక్తా జనార్దనః”. “నుసవవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః”. “అయ మూత్మాబ్రహ్మ”. “ప్రకృతిం యాంతిభూతాని నిగ్రహః కిం రిష్యతి”. “పుంఖానుపుంఖ, విషయే క్షణ, తత్పరో ఽపి బ్రహ్మవలోకనధీయం న జహతి యోగీ”. “నాన దాసీ నోన్మ సదా సీ త్రను ఆసీ ది” త్రిశుతిః పరమార్థదశాయాం న వేదా స్సంతి”। “పదార్థతత్వజ్ఞానా దేవ నిశ్రేయసావాప్తిః.” ఇతి త్రిశుతి, స్మృతి, శత, పుర్యాలోచనయా ఉచ్యతే విః స్వకాప్యరూపేణ బాలావబోధాయ పరమార్థ ముపాదిక్షత్. తథా హ్యేవ మస్తు। ప్రకృత మనుసరామః పాయసం భక్షయామః” “క్షణమప్యవ తిష్ఠ తేశ్వసన్ యది జంతు ర్మనులాధవా ససా” “ప్రతిక్షణవిజృంభణా దుభయబాహుకూలంకవ స్తనత్రుటితకంచుకిం నమత యశావనం యోషితః” - “మానుషాణా మిదం పథ్యంపయఃపానం వయ స్స్త్రియః” - ఇతి ప్రత్యక్షవిషయ మగణయిత్వా కిం బ్రహ్మజ్ఞా సయా గగనారవిందగంధజిఘ్రాసయేవ.

శ్లో॥ “అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభమ్।
లలాటలిఖితా రేఖా పరిమార్దుం న శక్యతే”

ఇతి పుత్వా భూతం మాస్మార్షీః, భావ్యమపి మాచింతీః
కేవలం దైవకృతం సాంప్రతం సుఖం వా దుఃఖం వా యథాతథాపి

త్వయా ౭నుభోక్తవ్యమేవ కిం వృథా తర్కేణ దోధూయనే,
 'యల్లభనే నిజకర్మోపాత్తం విత్తం తేన వినోదయ చిత్తం' - ఇతి
 సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిః భగవాన్ స్వాంశీభూతస్య జీవస్య యథేచ్ఛయా
 నానావిధోపాధిజాలం సృజన్నపి పునఃపునః నాశయన్ నమాజ
 లీలయా క్రీడతి -

శ్లో! 'దైవాధీనం జగత్సర్వం మంత్రాధీనం తు దైవతం.
 తస్మిన్త్రం బ్రాహ్మణాధీనం బ్రాహ్మణో మమ దేవతా'.

శ్లో! 'సర్వత్రదాంతాః శ్రుత పూర్ణకర్తా
 జితేంద్రియాః ప్రాణివధే నివృత్తాః
 క్షత్రిగ్రహేసంకుచితాగ్రహస్తాః
 తే బ్రాహ్మణాస్తారయితుం సమర్థాః'

ఇత్యుమర - కవిః సప్రమాణం స్వకావ్యేవ పశుమారణ కర్మ
 దారుణం ఛాందసం ఆక్షిపన్ 'సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా
 మేకం శరణం వ్రజ!' ఇతి భగవద్వాక్య మనుస్మత్య భగవ
 ద్భక్తిసుధాపాసమత్తః శ్రద్ధా కాంతాం పరిరభ్య జీవన్ముక్తో ౭భూ
 దిత్యూహమహే.

యతః ఉమరః కవిరపి సిద్ధాంతిచక్రవర్తీ, తతో జ్యోతిషాంపతేః
 సూర్యస్య త్రయీమూర్తే రామ స్వకావ్యముఖే సముపాపాది.
 "వీత్వా వీత్వా పునః వీత్వా యావత్పరితి భూతలే! పతన్నపి పునః
 వీత్వా జీవన్ముక్తో న సంశయః" ఇతికాలికవచసతత్వం విజ్ఞాయ 'తస్మా
 ద్యోగీ భవార్జున". "భక్తియోగః ప్రశస్యతే" ఇతి సమ్యక్ మత్వా
 భగవతో ౭భూత్తం భగవతోత్తమం కర్మిషా శ్చాందసా స్సుతరా

మరసికాః 'కర్మబాహ్య' - ఇత్యాక్షైపుః - అతవవ వత త్కావ్యవ్యాజేన
 స మహాత్మా శ్రోత్రియమ్మన్యాన్ తాన్ దంభాచారాన్ సంగీత,
 సాహిత్య రసానభిజ్ఞాన్ పశుప్రాయా సప్యేడఃకూకాన్ శ్రుత్యచిఖ్య
 పత్. "యచ్చ కించి జ్వగత్సర్వం దృశ్యతే శ్రూయతేఽపి వా।
 అంతర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్య నారాయణ స్థితః" "సర్వం విష్ణు
 మయం జగత్"। "రసో వై సః। రసన్యం హ్యేవామం లభ్యానందీ
 భవతి" - ఇతి విదిత్వా రే దేవానాంప్రియ దామణకర్మాఽవ్యు
 త్పన్నారసిక వైదికమ్మన్య! కిం ముధా త్వత్పరిమితాయః సమయా
 వయసి? సృత్యన్ గాయన్ భక్తిపారపశ్యేన సర్వసంసారదుఃఖం
 విస్మృత్య ముక్తికాంతాగాఢసమాశ్లేషణేన జీవన్ముక్తో భవేతి శ్రబో
 ధయ న్నేతత్కావ్యం విరచ్య స్వయ మభినీయ భాగవతమత
 మబూబుధత్. స శ్రుత్యక్షబృహస్పతిః దైవజ్ఞశిరోమణిః నైయాయ
 కాగ్రీయో నానావిధగణితశాస్త్రగ్రంథా సరరచత్ అపి స్వజన్మ
 దేశేఽపూర్వసక్షతశాలాంనిరమీమన్. "యోగేనాంతే తనుత్యజా
 మి"తి న్యాయాదపి 'బ్రహ్మవిదాగ్నోతి కరమ్। బ్రహ్మవి దృప్తైష్టావ
 భవతి.' ఇతి శ్రుతివిజ్ఞానా దృప్త్యాహ్యేవ వ్యతేష్ట - తత్రభవాన్
 యవసశబ్దసమ్మిళిత శుప్యేతి త్కావ్యం ప్రాచీనపారసీకభాషయైవ
 వ్యరచి. ప్రాచీనపారసీకభాషాప్రాయశః ప్రాకృతవిశేష ఏవేతి మన్యే.

అస్మిన్గ్రంథే భూతకాలార్థవిషయే మయా లుజేవ ప్రాయో
 జ్యవ్యయచాక్షరోఽపిన్యషేధీరి శివమ్.

అజ్ఞాదాదిబట్ట నారాయణదాసః

ఉ మ ర క వి ప్ర శం స

కార్యముచే కారణాన్ని గ్రహించేట్లు కావ్యముచే కవిని విమర్శించి తెలుసుకోవాలి. ఇతరులు చెప్పినదానినిబట్టి అదే నిజమని నమ్మేమూఢుడు స్వతంత్రబుద్ధిలేని తెలిసీ తెలియని, పెళుచు, తానే కవిసనుకునేవాడు కవిని ఎన్నడూ విమర్శించకూడదు. కావ్య పరిశోధనతో ఉపజ్ఞకలవాడై సంగీతసాహిత్యనిష్ణాతుడు, చతుర్విధాభి నయవిద్యచేత ప్రజలను మైమరపించువాడు, సర్వసంస్కృతప్రాకృత భాషావిశేషప్రతిభకలవాడు, నానావిధప్రబంధాలను రచించేచాతుర్య ముతో నలుదిక్కులా పేరెన్నికకన్నవాడు పరమభాగవతోత్తముడు, పరిణతవయస్కుడు, సర్వతంత్రస్వతంత్రుడు అయినకవియే కన్ను కంటిని పరీక్షించినట్లు కవిని పరీక్షించేని.

మాననీయుడైన పారసీకకవి ఉమరుడు అమరసింహునకు నమ కాలికుడైన ప్రసిద్ధకవిచంద్రుడు. కదవాక్ష్యమనునాపారావార పారీణుడు, సంగీతసాహిత్యవిద్యాధురీణుడు, పండితాగ్రగణ్యుడు, నవరసరసికుడు, అందానికి మన్నధుడు, ఇంద్రుణ్ణికూడా లక్ష్మ్యపెట్టని స్వతంత్రుడు, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాలకు వట్టుకొమ్మ, భోగాల రాయుడు, సత్యపాలకుడు, సర్వశాస్త్రప్రచారకుడు, ఐహికాముష్మికాలకు దారిచూపిన ధన్యాత్ముడు. ఇంతెందుకూ? ఉమరుడు అమర కవి-యవనాచార్యుడే అని అనుకుంటాను. అతనిచర్చిత లోకోత్తరం అతనినిపోలినమానవుడు లోకములో మునుపు లేడు, రాబోడు: ఆమహానుభావునిజన్మభూమి గాంధారదేశానికి ఉత్తరాన పారశీక

ములో తూర్పున ఉండే ఒక రాజధాని. ద్రాక్ష, దానిమ్మ మొదలైన ఫలవృక్షాలతో, మల్లీమాలితీ మొదలైన పూదీగల సోయగముతో నిస్సర్గమణీయమైన వ్రకృతితో తృణకావ్యజలముద్ధితో, వేదాల సునాదముతో, శాస్త్రాచర్యలతో మార్మోగుతూ ఉండే మహానగరం. అది సార్వభౌమునిరాజధాని. రసవంతమైన యమకకావ్య రచనలాగా అనన్యసాధ్యం. సజ్జనారాధ్యం. అక్కడ నానాదేశాధీశులవల్ల సమ్మానాలు పొంది నూరేళ్ళు చల్లగా జీవించిన ధన్యజీవి ఉమరమహాకవి.

‘సుర శక్తి, శివుడు మాంసం, అతనిరక్తం భైరవుడు’ అని రుద్రయామళం చెప్పినట్టు శుద్ధాద్వైతం అవలంబించి హరియే జగత్తు, జగమే హరి. జగద్రూపుడైన హరికన్న వేరైనది లేదు. ఇదంతా ఆ పురుషుడే. నేనే బ్రహ్మను..... అని చెప్పే శ్రుతిస్మృతివాక్యాలను పర్యాయించి విరక్తుడై స్వార్థపరులైన దాంభికాచారపరులను తెక్కచెయ్యక భాగవతమతం అవలంబించిన పరమభాగవతుడు ఉమరకవి.

వ్రస్తుతకాలపరిస్థితి ఘోరంగా ఉండి. అష్టమశనివ్రభావం అనుకుంటాను.

‘కర్మభూమి’ అని పేరుపొందిన యీభూమియందున్న జనులు పరాధీనులు, పతితులు, విపరీతబుద్ధులు, స్వార్థపరులు, వర్ణాశ్రమ ధర్మభివృత్తులు, పౌరుషశూన్యులు, పాపందులు, ధనసంపాదనమే పరమార్థముగా కానిపనులు చేసేవారు, పాశ్చాత్యాచారపరులు, శిష్టవ్రమాణం ఆశ్రిప్తించేవారు, మేచ్చభాషల్లో ఎలాగో ఒకలాగు

వట్టా సంపాదించి అధికారపీఠంమీద కూర్చున్నవారై, 'ఇది చెయ్యవచ్చు, ఇది చెయ్యకూడదు' అనేజ్ఞానం లేనివారై వర్ణసంకరులు, నీచకింకరులు, తామే సర్వజ్ఞులం అనుకుంటూ సిగ్గు ఎగ్గు లేనివారై నిండా యిరవైయేళ్లైనా లేని అవక్యబుద్ధులైనా ఏదో ఉపాయంతో, అధికారపదం సంపాదించి చతుర్విధాభిషయవిశారదులైన నాట్యపేద పండితులను, సంస్కృతప్రాకృతకావ్యరచనాధురీణులను, సర్వతంత్ర స్వతంత్రులను గుర్తింపక దేవభాషావాసనైనా లేనివారై భావరాగ తాళాలంటే ఏమిటో తెలియనివారై, శ్రుతిన్ లయనూ ఎరగనివారై, చతుష్పాదకళలపేర్లైనా విసనివారై నా గీర్వాణభాషలో ఒక్కకద్య మైనా వ్రాయలేక పరభాషారచనలను కూడా అవధివ్యంగా వ్రాసే వానిని కవిసార్వభౌముడుగాను, సంగీతజ్ఞానశూన్యుణ్ణి నాట్యకళా ప్రపూర్ణుడుగాను, ఆడవేషం వేసి నటించేవానిని అభిషేకభరతాచార్యుడుగాను, నిర్జీవయంత్రవాద్యం వాయించేవాణ్ణి సంగీతభూషణుడుగాను, చిలకపలుకుల్లాగా అప్పగించేవాణ్ణి వేదార్థవాచస్పతిగాను, పేరొక్కంటూ మీది కెక్కిస్తున్నారు.

మూఢుడైనా అధికారిచేతను, పామరుడైనా ధనవంతునిచేతనూ దుష్టుడు శిష్టుడౌతున్నాడు, హీనుడు అధికుడౌతున్నాడు

వివిధలయప్రయోగాలతో రాగాలతో ఒప్పతూ నానారస పోషకమైన కథావస్తువుకలదే కావ్యం ఆలాటి కావ్యరచనాశక్తి గ్రహణశక్తి కలవిద్వాంసుడే లోకానికి చెప్పగలడు, నాట్యతత్వం ప్రదర్శించగలడు. ఆ విద్వాంసుణ్ణే ప్రజ కృతార్థుణ్ణి చేస్తుంది.

“వీణావాదనతత్వజ్ఞుడు, శ్రుతిజాతివిశారదుడున్ను, తాళజ్ఞుడున్ను అయిన విద్వాంసుడే అనాయాసంగా మోక్షమార్గం చూపు

తాడు. స్వరబ్రహ్మభూషితమై దేవదత్తమైన యీవీణను సుస్వరంగా పలికిస్తూ దానితో హరిఃధను పాడుతూ నేను కాలం గడుపుతున్నాను.

వృత్త్యగీతాదులయందు ప్రవీణులైనవారు మానవలోకంలో గంధర్వులుగా చెప్పబడిన అదృష్టవంతులు. గంధర్వాంశతో పుట్టనివాడు రూపసి కాబోడు..... ఈలాటి శ్రుతిస్మృత్యాదివాక్కులను ఆదరింపక గాంధర్వవేదబాహ్యులు ఇప్పుడు వాగుడుకాయలై ఏదోవిధంగా అపద్రష్టమైన మూగమాటల విన్యాసముతో పామరులను మోసగిస్తూ కవుల్లాగా, గొప్పరసికుల్లాగా, కావ్యవిమర్శకుల్లాగా నటిస్తూ గ్రుడ్లగూబల్లాగా ఘూంకరిస్తున్నారు.

“అర్థం తెలియని చదువుతో, వ్యర్థశాస్త్రవాదోపవాదాలతో, కాలం గడిపే కష్టజీవులు మూర్ఖులు. చేసి చూపేవాడే పండితుడు”.

అనేకూక్తి సనుసరించి తాను రచించిన మనోజ్ఞమైన గద్య పద్యగేయకావ్యాలను తానే పాడుతూ ఆడుతూ పండితులనూ, పామరులనూ అలరించేవాడే ‘కవి’ అనిపించుకుంటాడు. (కవిగా చెప్పబడినవాడు.) నాట్యవేదం తెలియక కేవలం పుస్తకం హస్తభూషణంగా ప్రవర్తిస్తూ సభారంజకమైన ప్రయోగం తెలియనివాడు పాకంరుచిని గరిట తెలియలేనట్టు కావ్యరసం తెలియలేడు. అలాటి వారు ఉమరకవిని కవిశేఖరుడుగా, పరమభాగవతోత్తముడుగా గ్రహించలేరు. అలాటి అరసికులయిన మూర్ఖుల నుద్దేశించే మహాకవి భవభూతి “నాతో సమానుడైన రసజ్ఞుడు ఎప్పుడైనా ఎక్కడైనా పుట్టడా?” అని అన్నాడు.

విద్వాంసుని పరిశ్రమను విద్వాంసుడే తెలుసుకుంటాడు.

‘గొద్రాలి కేమి తెలుసు పురిటినొప్పి’ - అనేమాట ముమ్మాటికీ నిజం. శాస్త్రం చెప్పినట్టుగా ఆడుతూ పాడుతూ తాను రచించిన కావ్యకలాపముతో సభ్యులను రంజింపజేసేవాడే వేదవేత్తయైన బ్రాహ్మణవిద్వాంసు డౌతున్నాడు. లోకములో సహజపాండిత్యుడు ఎవ్వడో ఎక్కడో అరుదుగా జన్మిస్తాడు. ప్రస్తుతం ఈ కావ్యపరిశీలనతో ఉమరుడు కవి అని నిర్దేశిస్తున్నాము.

అనుమానప్రమాణం అక్కరలేకుండానే సహజపాండిత్య ప్రకృతిని నిర్ణయించవచ్చు. అలీందీయములూ సాహస్యదృష్టికి అందనివిన్నీఅయిన భావాలను లోకానికి చెప్పే అర్థ దృష్టికలవాడే సహజపాండిత్యుడు. ఆదృష్టితోనే పరమభాగవతులైన మావంటి పాదు ఈశ్వరకృపతో ఉన్నదున్నట్లు చెప్తారు

రసికశేఖరులైన నానాదేశాధీశులవల్ల సమృద్ధిగా భోగ భాగ్యాలు పొందినవాడైనా ఉమరుడు అసస్యసాహారణమైన నిత్య సంతృప్తితో వానప్రస్థుడై శివశక్త్యాత్మకమైన జగదారాధనతోనే జీవయాత్ర గడిపిన ధన్యాత్ముడు.

ఉమరకవి కావ్యములో చెప్పిన సుర ‘దైవభక్తి’ అనీ, కోపు పదుచు ‘శ్రద్ధ’ - అనీ మేము నిశ్చయిస్తున్నాము.

అర్థగ్రాసం, (మితావారం) అరణ్యవాసం, శివశక్తి నామసంకీర్తనం-ఉమరకవి కోరిక. (వానప్రస్థునికి ఉండవలసిన నియమాలు ఇవి)

‘ఈప్రాణి ఏమీ తెలియనిది. సుఖదుఃఖాలకు తాను కర్త కాదు. ఈశ్వరసంకల్పానుసారంగా స్వర్గానికో, నరకానికో వెళ్ళు

తుంది. ఈశ్వరానుగ్రహంవల్లనే అద్వైతజ్ఞానం కలుగుతుంది. భక్తి
వినా వాసుదేవుడు చుర్లభుడు. నిరతిశయమైన ఆనందం, పలాశి
లేకుండా ఉండడం, దేనిపైనా ఆశలేకపోవడం-ఇవన్నీ కలగలుపుగా
ఉండేజ్ఞానమే 'భక్తి'. భక్తివల్లనే జ్ఞానం కలుగుతుంది. అన్నిజీవుల
యందున్న భగవంతుడున్నాడనే భావం కలవాడే భాగవతోత్తముడు.
అద్వైతికి కర్మకర్తృత్వం లేదు. ఈవిశ్వమంతా మాయ. భేదభావం
అనేది లేదు, ఉండకూడదు. చేసిన మంచిచెడ్డలఫలం తప్పక అనుభ
వింపవలసిందే. నొసటిగీతను ఎవ్వరూ చెరపలేరు. బరిగినదానిని
స్మరించకు, భవిష్యత్తునుగురించి ఆలోచిస్తూ కూర్చోకు. నుఖదుఃఖాలు
దైవకృతాలు. వాటిని అనుభవించవలసిందే, ఊరక తర్కవితర్కా
లతో ఊగులాడడం అవివేకం. స్వార్జితమైన కర్మఫలరూపమైన ధన
ముతో మనసారా వినోదించు..... సర్వశక్తిసంపన్నుడైన ఈశ్వ
రుడు తన అంశయైన జీవునకు యథేచ్ఛగా నానావిధమైన ఉపాధిని
కల్పించి దానిని చివరకు తానే సమీపిస్తూ ఇదంతా తనలీలగా
ఆడుకుంటూ ఉంటాడు..... అనిచెప్పే సనాతనోక్తులను మనసు
సందుంచుకుని ఉమరకవి ప్రధానంగా జాతువధ కూడదని తన కావ్య
ములో ఉద్బోధించిన సాత్వికుడు 'అన్నిధర్మాలనూ విడిచి నన్నే
శరణుపొందుము' అనే భగవద్వాక్యాన్ని అనుసరించి భగవద్భక్తి
అనే అమృతాన్ని తృప్తిగా త్రాగి శ్రద్ధలనే కాయను చేయూత
చేసుకున్న వానిని జీవన్ముక్తుడని మేమూహిస్తాము.

ఉమరుడు కవిమాత్రుడే కాక సిద్ధాంతిచక్రవర్తికూడా.
ముమ్మూర్తులమూర్తియై జ్యోతిషాంపతి యైన సూర్యుణ్ణి తనకావ్యం
ఆరంభంలో పేర్కొనడం దీనికి ప్రబలప్రమాణం.

‘త్రాగిత్రాగి మరలమరల త్రాగు నేలమీద తెలివితప్పి పడే
దాకా త్రాగు, అలా త్రాగటం మూలాన జీవన్ముక్తుడ
వవుతావు. సందేహం లేదు’- అనే లోకోక్తి తత్వం తెలుసుకుని
భక్తియోగియైన భాగవతోత్తముడు ఉమరమహాకవి. శుష్క
కర్మిణులు, ఛాందసులు, అరసికులు కర్మబాహ్యుడని ఆ భాగవతో
త్తముణ్ణి ఆక్షేపిస్తారు. అందువల్లనే ఆ మహాత్ముడు తవకావ్య
ములో ఆదంభాచారులను, శ్రోత్రియులమని తమ్ము తాము పొగుడు
కునే ఆ మూర్ఖులను, సంగీతసాహిత్యరసం తెలియని ఆ పశు
ప్రాయులను చిత్తుగా తెగనాడాడు.

‘కనిపించే వినిపించే యీ జగత్తంతటా లోకలా పైనా
వ్యాపించి నారాయణుడు ఉన్నాడు. జగమంతా విష్ణుమయం.
రసమంటే అతడే. ఆరసమును తనదిగా చేసుకున్నవాడే ఆనందించే
వాడవుతాడు.’- అనేది తెలిసిన తత్వజ్ఞుడు ఉమరకవి. కనుకనే
ఓ మూర్ఖుడా! దారుణకర్ముడా! జ్ఞానహీనుడా! అరసికుడా!
వైదికమ్మన్యా! పరిమితమైన నీ ఆయువును పనికిమాలిన కనులతో
ఎందుకు వెచ్చిస్తావు? ఆడుతూ పాడుతూ భక్తిపారవశ్యముతో
సంసారదుఃఖం మరిచిపోయి ముక్తికాంతాగా ధాలింగనముతో
జీవన్ముక్తుడవు అవవలసింది’- అని ప్రబోధిస్తూ దానిని తాను అభి
నయించి భాగవతమతాన్ని విశేషించి బోధించాడు.

ఉమరుడు ప్రత్యేక్షబృహస్పతి, దైవజ్ఞశిరోమణి, నైయా
యికాగ్రేసరుడు. నానావిధగణితశాస్త్రగ్రంథాలు రచించడమే కాక
తనవుట్టినచోట అపూర్వమైన సక్షతశాల నిర్మించినట్లు తెలు
స్తూంది.

భక్తి యోగియై బ్రహ్మవేత్తయై బ్రహ్మమునందు లీనమైన
భన్యుడు ఉమరమహాకవి.

ఈ గేయకావ్యమందు యవనశబ్దాలుకూడా ఉన్నా ఆయన
ప్రాచీన పారసీకభాషలోనే వ్రాశాడని చెప్పవచ్చు. ప్రాచీన
పారసీకం ప్రాకృతభాషావిశేషమనే నేననుకుంటాను. నా అనువా
దములో భూతకాలికార్థం చెప్పడంలో లుబంతప్రయోగాలే కనిపి
స్తాయి..... —ఆదిభట్ట నారాయణదాసు

(తెలుగు)

పద్మనాభస్వామి

16A

ADIBHATLA NARAYANA DAS
PRINCIPAL
Sri Vijayarama Gana Patasala
VIJAYANAGARAM

16B

ఉ మ ర్ ఖ యా మ్

సుప్రభాతమ్

సూర్యః ప్రభాతకాలం గృహోపరికరే సమంతతోఽక్షై స్పీత
దినపతిరస్యాన్తర్హస్తానమణి బాజనే ప్రయాణాయ
ప్రాతస్సకాగరుకః ప్రతిహర్ష్యవ్యహరహస్సశ్చ తిష్ఠన్
పిబ హలామిష్యుచ్చైర్వ్యజ్జిజ్ఞపత్సంభ్రమేణ కర్తవ్యమ్

మేల్కొల్పు

రవి మొలకయెండవల గృహగ్రమున వైచి
దివ్యయాత్రకు రతనాలతేరునెక్కె
త్రావుచుధువు ప్రభాతకృత్యమ్మటంచు
ద్వారపాలుడు మేల్కొల్పుపాటపాడె.

2

ప్రాత శ్రుశ మాహ్వనం శుండయా స్తిష్ఠ రే సురాపాయినా
పూరయ పాత్రం తూర్తం న యావదనుభాజనం భవతి పూర్ణమ్

స్వాగతము పల్కె విను మదే పానశాల
ఇంక, మధుపాయి! లేవవోయీ! బిరాన
పానపాత్రను నింపుకో! ప్రాణపాత్ర
వీకమై శూన్యపాత్ర ఐపోకమున్నె.

3

మధువారో యం ప్రాతః పాయయ మాం పాత్రి । కుక్కుటో రాతి
పానస్య నౌ సురాయా అహో ! దిత్యైకదా సమావేశః
వహి దీక్షావనరో యం మా శౌచీరీ దృశం వృథాపాత్రి
ధర్మస్య కాద్య చింతాః పిబ । హలాసార హఖిల మయిపాత్రి

పాతవ్యం మృద్వీకం, కర్తవ్యం హృదయవాచితం నవలం
 తావక జీవితకాలావధి ర్భవేదేవ జగతి సస్పృహః
 అయిహృదయానందనిధే ! సత్వరం చింతిష్ట ! ఇష్టభాతో ఓయమ్
 మందంమందం హద్యం పీత్వా వాదయ వివంచికా మద్య
 నష్టస్పృహ శృయాకుః కథ మైహిక తోగదాగ్ధా గృవతి
 వహి శక్యతే గతాసుః దేహీ నిజవాచితం మన ర్భోక్తుమ్
 వ్రత్యూష స్సంప్రాప్తో జాగృహి బాధే ! సహిగుణజాతే !
 మధునాఽ మనాసమంతా ద్రక్తీతురు కాఽభావనం స్వచ్ఛమ్
 అన్యార్దీనం క్షణికం సత్యాపన మైహిలోకికం వితమ్
 అన్వేషయన్నపి చిరం కామిత మాప్తుం న శక్యపే అత్యర్థమ్

కూసె నదె కోడి, చీకటి మాసె తెమ్ము
 భామ ! కలసితిమిట మధుపాసమానకె
 ధర్మచింతను విడిచి మన్యమ్ము తెమ్ము
 పేర్మి త్రావింపు నాచేస పిన్నపడుచ !
 అనువుగా త్రావు మీవునా మనసు తీర
 నీబ్రతు కదెంతకాలమో నీవెరుగుదె ?
 బాల ! మధుపాసమే సుప్రభాతసుకృతి
 ఇంచుకించుక త్రాగి వాయించవే వి
 పంచి, స్పృహ నశియించి నిద్రించువాడు
 తనువు చెల్లినవాడును తమదు కోర్కె
 లనుభవింపగ నవనిపై నగునె మరల ?
 వేకువయ్యెను మేల్కొమ్ము; వేగ గాజు
 గిన్నెతో మద్యముం దెమ్ము వన్నెలాడి !
 ఎరువుసామే సుమా బ్రతు కెంచిచూడ
 అదియు క్షణికమె; అపైన అగునదేమి ?
 గూటికోర్కెలు నెరవేరు వాటమేమి ?

4

అయ మవసరో విహర్తుం నశుశ్చరానాం వనేషు సర్వేషామ్
ప్రతివిటవం సౌందర్యం ప్రతిగంధవహం చలాప్తి సౌహిత్యమ్
నవనాసంతిక మందానిలేద గుప్త త్యలంకృతం భువనమ్
వర్షేష్వయా జలధరం పశ్య త్కన్తిన్ద్రితేక్షణేనేదమ్

కొమ్మ చిగిరించె, చెలి యయ్యె తెమ్మెరయును
సమయ మియ్యదె వనవిహారమున కిరణు
క్రొత్త ఆమని చిరుగాలి కొమరు మిగుల
జగము వానకై తమి జూచె జలధరమును

5

కన్యైచిదపి రహస్యం నహి విజ్ఞాపయతి కాలచక్ర మిదమ్
వింశతి నహస్ర గుణితాన్ గమయతి హహతోఽపి యమపురం మర్త్యాన్
గంధోత్తమాం తతః పిబ జంతో గ్నాయు ర్ద్వివార ముచర వం
జగతః ప్రయాతి యోఽతః స్వదాపతస్స వ పున స్సమయాతి.

ఎప్పుడేమానొ కాలము చెప్పబోదు
పంపె యమపురికిని వేలపైన ఘనుల
బ్రతుకునన్నేదు పునరుక్తి; త్రావు మధువు,
అటకు పోయినవాడు రాడిటకు మరల

6

దిన మవ్యంత సుఖకరం ననుకీతోష్టమపి భవతి గంధవహః
సమ్మార్ది బాష్పపూర్ణం ప్రయోధః పుష్పవాటికావదనం
సంస్కృతవాణ్యాః శ్మశ్మై ద్యహుర్ద్యహు స్సమిపదిశతి పంపుష్టః
సౌగంధికం తృషార్తం సుద్య మపశ్యం త్వయా నిపేయమితి.

దినము హితవయ్యె, నెత్తావి దినసుతోడ
చలువ, కాకయు, నమమంగా మొగె గాలి

దప్పి తీరగ చెంగల్వ ! త్రావు మద్య
మంచు కోయిల వినిపించె మంచిమాట,

7

నవనవ వికసితపుష్పాసవ మద్భుత మానయేమ మయిపాత్రి :
సత్వర మేహి ధుపీహి క్రతువరకతోరకర్మ హోపాత్రి !
దయిష్యన్ ధునోతి - స్వపక్షా పతత్రీ.

అచ్చెరువు గూర్చు చిప్పుడే విచ్చిసట్టి
క్రొత్తపువ్వులతేనెను క్రోవుసడుచ !
వడిగ కొనితెమ్ము; వ్రతచర్చ విడువు మింక
అదె పులుగు రెక్కలార్చుచున్నది కనుమటు.

8

ప్రాణ వ్రయాణ సమయే సవ్యం స్యాద్వాఽ పసవ్యమపి కీర్ణం
అమృతేన వాపి హలాహలేన పూర్వేత పానపాత్ర మిదమ్.
పిబ మృద్వీకమయం నా వనంతరం సంవలే న్ముహు శ్చంద్రం
రాకావర్జితీ కహూవర్యంతం స్యాన్ సమావయే న్మాసాన్.
గృహీతా స్యత్రాత్రీ సుదృఢం హస్తేన చషకకంఠబిలమ్
అథవాసవాసవః ప్రహ్యంధేయు ర్విస్మక భాజనోష్ఠపుటాత్.
తతోక్షణ ఏవాహం యది మృత్యుసకాశ త్వలాయితం శక్త్యే
భూయో విద్రామ్యేయ ద్రాక్షవిటపా ద్యథా శిథిలవత్రమ్.

ప్రాణ మేగెడిసమయాన శీర్ష ము కుడి యెడమల నెటులున్న నేమిలెక్క?
అమృతమో హలాహల మో పానపాత్రలో ఏమున్న

నిండుగా వలనాకు ?

త్రాగవే మద్యమే తరలిపోగా చంద్రు డెల్లనెలల్ తీర్చునేకరీతి
నిండువున్నమరేయినుండి అమోవాస్య వరకును; కాననోవన్నెలాడి !

పాత్ర మూతిని బిగబట్టి పట్టుకొమ్మ !
తెరచి యుంచిన మద్యము కెరలిపోవు
నేను మృతినుండి తప్పితి నేని ద్రాక్ష
కొమ్మ కారాకువలె త్రిప్పికొందు మరల.

9

సంప్రత్యవవిళ ! తుసుమచ్చాయే ఎస్కిన్ త్యం యథాసుఖం నోచేత్
పాత్యేత సుమం దహుళః ప్రభంజనేనాపి మృది వినశ్యేత
పుష్పసమయాగమేనాంజనైవ హేమంత ఋతు విపాకేన
అభివర్ధంతే ఎపి ప్రక్షీయంతే నోఎసవో దళానీవ
ప్రారథనూజవసంతః క్రమళః ప్రక్షీయమాజహేమంతః
జనయతి వినాశయతి వా సహస్రళ కృత్రవ ర్తినో భూమా.

నీవు కూర్చుండు మీఠూలనీడలోన
స్వేచ్ఛగ; పెనుగాలికి చెదరి మంట
లో గలియునేమొ ఇవి వసంతాగమమన
చలి తరుగుచుండ; విరిరేకువలెను మనదు
తనువు లల్లాడు, నీవసంతమ్ము, పరుగు
చలియు వుట్టించి చక్రవర్తులను వే,
సంఖ్యపై కన్ను మూయించె దగతిలోన.

10

యావ ద్యుష్మద్దేహే ఎస్తి స్నాయు ర్దమనిరపి నిరాజంతే
తావ న్మాకార్షీ స్త్వం భాగ్యనివాపా ద్భహిః పదక్షిపం
మానీనమ స్తవ గళో యది తే శత్రు ర్మహాబలోఎపి స్కాత్
మానుగ్రహ మాక్రాక్షిః భవే త్పుహ్మ చే త్స దర్మరాజోఎపి

అస్థులును నాడి మేన నున్న గణవరకు
అడుగు పెట్టకు మవల నీగడప చాటి

మెడను వంచకు అరి ఎంతమేటియైన
 దయనుఁ కోరకు మిత్రుడు ధర్ముడై న
 మా కురు మైత్రీం కేనా వ్యధ్య దవిష్టో భవా భిరజనేభ్యః
 యస్మి న్ననురక్త స్స్యాః స ఏవ తవ తత్వతో భవే చృతః
 తే ఒద్య సురార్చక ఇతి మాం వావద్యంతే ఒహమపి తథైవాస్మి
 వావద్యంతే సాపీ కాముక ఇత్య వ్యహం తథైవాస్మి
 మా త్వం దరీదృశీ ర్మమ కేవల కాహ్య స్వరూప మిత్థమితి
 అహమపి మదంతరంగే ఒత్యంతనిగూఢే యథా తథైవాస్మి
 ఏకం పాణిమపి క్రుతికాశేన్యప్యేతరం కరం చషకే
 విహితం విషిద్ధకర్మా త్యాచారి పునఃపున ర్మయా నపది
 మామక పురాణసచివో తంసా మాం యాయ మద్య శోశోత
 మా చాచర్పితేదం గోళ మసద్రూపకం వృథైవై నమ్
 శరణాగతరక్షణపటు సమభూకోఢే వినిక్షత స్వస్థాః
 చిత్రం వ్రవంచనటనం సముదాసీనా స్సగా దిదృక్షద్యమ్.

ఎవని చెలిమిని చేయకు మెల్లరకును
 తొలగియుండుము. నీప్రేమ నలరువాడె
 నిన్ను ద్వేషించువాడొను; నిజము వినుము
 చెనట; పోకిరి, త్రాగుబోతనుచు నన్ను
 వదరుచున్నారు; నే నెట్టివాడ నౌదు;
 అట్లే నా బాహ్యరూపము సరయ కీవు
 లోన గుట్టుగ నుంటినెంతేని నేను;
 ఒకటి శ్రుశులకు, పానపాత్రకు నొకండు
 చేయి చేర్చియు చెడుపనుల్ చేయుచుండు
 వినుడు తొలిపెద్దలార! యీవెట్టి మొట్టి
 గోళచర్చకు ఫలమేమి? జాలిగాక;
 బ్రతుకున పసందు గూర్చ జాన్పట్టునందు
 హాయిగా మీరు కూర్చుండి అనువు మీర
 చిత్రమా బొమ్మలాట వీక్షింపుడయ్య!

11

యద్యద్య సంభవే దిహ బిందుర గోధూమ నవ రసాపూసః
వదుహర్షపానపాత్రం కింవ క్వః పున ర్మమానందః
త్వ మహమపి రహః ప్రత్యహ మిహ మహిశే ! సహ వపేవ మహితవనే
అతిరిచ్యతే న కిం నౌ ముదా తదా చక్రవర్తినః ప్రమదః

క్రొత్తగోఘమరొట్టెయూ, కుతుక నింపు
పూర్ణమధుపాత్ర, యీమారుమూలతోట
యందు నిత్యము నీపొందు - అమరు నేని
మగువ ! నేనొందుసుఖము చెప్పగ తగంబె ?
పడయగానౌనె ఏచక్రవర్తికె న ?

12

అరుణానవమపి కాంక్షే మహాకవికృతాని చాటుకావ్యాని
అర్థగ్రాస మవశ్యం ప్రోత్సహకాం మామకాంత్యనిశ్చయితం
అవ్యవరత మహం త్వం పరిధర్మ పరస్పరం వపేవ రహః
శతశతకోటిగుణం స్యాదిదం వనం చక్రవర్తిన స్సౌధాత్.

అరుణమద్యము గ్రోలెద నటులె గొన్న
కవుల చాటుకావ్యములన్న మివుల తనివి
వాడనీ నరకొరతిండివలన మేను
చాటుగా నేను నీవెడలఁట లేక
కాగిలింతల బ్రతుకులు గడవునవుడు
కోటిమడుగులహాయి యీతోట కూర్చి
మిన్న యాగాదె ఘాదుషామేడకన్న

13

నిత్యం స్వర్గనగర్భాం రమ్యా అపృరస ఇతి వదంత్యేతే
ద్రాక్షసవ ఏనాయం మనోజ్ఞ ఇతి స్వదా ప్రళంసామి

హస్తగతం మాత్యాక్షిః పస్పహథా మా భవిష్యదర్థాయ
కామం త్రాతః శ్రావ్యః స్యాదేవ దవిష్ట దుంధుభిస్వానః
అస్తాం త్రివిష్టవసుపి స్వర్గంగా సంతతం తతః ప్రథపేత్
మాద్వీక మతిస్థచ్చం మైరేయం విద్యతా మపీక్షుసితా
పూరయ చషకం పరితో గంధో త్రమయా శయే నివేశయ మే
హస్తగతం విత్తం స్యా ద్భవిష్యదర్థా త్పహస్రగుణమేవ
సర్వేఽపి యాయజాకా మహాక్షలా గర్వవర్వతారూఢాః
నశ్యం త్యసంభవశ్చ్యర్వేశ్యా ప్రాసాద లంపటా, దూతాః
జాతు న జానే ఽహ వహో : మా సుసాక్షి దిహైవ యః కోపి
స్వర్గాయ వాపి భీకరనరకాయాపి స్వయం నియుంజీత
మృష్టాన్నమపి శ్యామా కేదారతరే హలిప్రియాపాశం
మమ దన మేత త్త్రితయం చందన : తవ భావ్యవిశ్చితిస్స్వర్గః

అచ్చరలు మేలనుచు కొండరండ్రు, నేను
ద్రాక్షసారాయి మేలందు; తలకు బోకు
భావితై; చేతనున్నది వడలుకోకు
దవ్వనందున్న దుంధుభిధ్వనివినంగ
శ్రావ్యమా, స్వర్గంగాత్రుసంగమేల?
తమ్ముడా! మధుపాత్ర అందిమ్ము నాకు
అరయ భావ్యర్థమునకన్న హస్తమందు
ఉన్నదే వేయిరెల్లుగ మిన్న యగును.
అచ్చరల మేడలం దిరుగాడుదు మని
తెలిసి తెలియని వనులేవో సలిపి, గొప్ప
కులమువారము మేమని కూలుచుండ్రు
చావనీరాని దానికాచవటలెల్ల
నాకమునకొ మరేదేని సరకమునకొ
ఎవడు నను చేరవేయునో ఏనెఱుంగ
అరయఁ మద్యమా, మగువ, మృష్టాన్న మనెడి

ఇవ్వమూడును సతము నాయువ్యధనము
నెఱిగురుతు లేని స్వర్గమే నీకు ధనము.
వినర చాదస్తుడా ! తెల్వి కనర ఇంక;

14

హంత ! కియత్పర్జంతం సుఖమపి దుఃఖం విచింత్య దోధూయే
స్వయం మిదమేవ పునః ప్రేక్ష్యామర్భాగ్గం పరీప్సితం విశ్వయామ్
పూరయ చషకం కిమపి న జానే మను జీవితం యథావా స్యాత్
మమ జీవనం నయేయం యథాసుఖం వాహ మిదమపి నవేతి.

ఔర ! సుఖదుఃఖచర్చ సల్లాదుతెంత
వరకు ? మరణించి యిటకును మరల నేను
వచ్చితిన ? వహ్వా ! అద్ది నాభాగ్య మనుచు
తీర్చుకొందును నాకోర్కె తెమ్ము బుడ్డి
కష్టమో సుఖమో ఎట్లు గడపువాడ
ఈబ్రతుకునంచు సుంతేని వనెరుంగ.

15

హసంహసం చంపక మగదీద్యర్తామ్యహంసుపర్ణమిహ
పాత్రాయ మమ హిరణ్మయశపురపి వితరామి కేవలం యామి

పసిడివానను కురిసెద, పానపాత్ర
పసిడిగిన్నెను చేసితిపయిన నేను
పోయెన నటంచు సంపెగపువ్వు నన్ను
చూచి తెగనవ్వుచున్ పల్కుచున్నదదిగొ !

16

వివతే స్నేహి యావ ద్యమదఃత సవ కిరసి తావదేవ బలాత్
అజ్ఞానయ తాన్ సద్యః త్వ మవశ్యం ర క్తమధు సమాహర్తుమ్

భూయోభూయోభూమా నిక్షిప్తం కాంక్షయా సముద్ధరం
రే ! రే ! దేనానాప్రియ : నాపి త్వం తుందచరిన్ముజ స్వర్ణమ్

మిత్తి దండాన నీనెత్తి మొత్తనంత
వరకు త్రావుదు అరుణాసవమ్ము క్రోలి
వలసివన్ పాతిపెట్ట వెల్పులకు తీయ
ఓరిమూర్ఖుడ ! మేలిబంగార మవుదె ?

17

జగతిః సృమన్తవస్తుప్రచయో ఒపేహి తవ నిమ్న ఇతి చిత్తః
సకిలం చరాచరమపి ప్రవర్తతాం త్వద్వశః వదం తదితి
వర్ష స్వాతంత్ర్యవతః కిం తేన త వై హలాకిరదనేవ
హ హంత : క్షణభంగురమేవ భవేః సైకతే యదా తుహినమ్

కనబడుచునున్నదెల్ల నిక్కమ్ము టంచు
నీకు లొంగినవని అనుకోకు మనన !
ఇసుకపై మంచువంటి దైహికపుసాత్తు
ధృతి గనుమ దీని జంఝూటమేల నీకు !

18

శిరిరమివ ప్రాచీనం జగతీః లయం ప్రసిద్ధమేవేదం
దినరాత్రి కుక్లకృష్ణో భయవర్త సమన్వితాశ్రమోఒ ప్యస్తి
వివృతపటకుటీ జగతీ త్యక్తాఒ భూచ్ఛక్రవర్తిశతతేన
వితతప్రాసాదే ఒస్మిన్ విక్రాంతి మగు రపి శతమహావీరాః

పాత జేరాకు సాటి యీభూలేలమ్ము
నెలయు చీకటి రేపవల్ తలుకు లొలయు
ఫాదుమా లెండరో దీసి వదలి చనిరి
విడిదిపట్టిది ఎండరో వీరులకును

19

చషక మిహ సార్వభౌమో యస్మిన్ సౌదే పురా కరే సమదాత్
తస్మిన్ ప్రాసోష్టశివా హాహంత వ్యక్తశీఘ్రస్యగేంద్రోఽపి
య ప్రభువనైకనీరః కాల మదాంత్యేత్ యదేష్ట మనవరితమ్
వశ్య విచిత్రం సంవ్రతి స సార్వభౌమో న్యదందితేనైవ

పానపాత్రను గొని చక్రవర్తి మును వ
సించుమేడను విడిసెను సింగ మొకట
కూనలన్ పెట్టినది ఎక్క; కోర్కెలెల్ల
అనుభవించిన దగజెట్టి ఆసరేంద్రు
డౌర! కాలగళమ్మున నణగిపోయె.

20

కారాచుందితపౌధః ప్రణత సృప కిరీట దిదితాస్థానం
శత్ర నివన న్నహరహః క్వక్వక్వక్వేతి కుక్కుభః క్వణతి.

నింగిదాకెడి మేడ, మన్నీలు మ్రొక్కు
కొలుపుకూటము - అచ్చట నిలిచి దినము (సతము)
ఎక్కడెక్కడ ఎక్కడ ఎక్కడ యని
కూయుచున్నది అదె గంపకోడి వినుము.

21

ఆయాహి మిత్ర : నావపి శౌవ ప్రిక వేదవా యథా న స్యాత్
అయి గణయావ స్సద్యః సంప్రాప్తా సమ్మదేన సర్వస్వం
అవాం యావన్నశ్యః వృద్వీతలష జ్ఞహవహై కావత్
సత్తసహస్రాబ్ధీ ప్రాచీనై స్సంవ్రతి లభావహై సామ్యమ్

రమ్మ చెలికాడ! మనము మోనమ్మతో గ
డించినట్టి నదెల్ల లెక్కించవలెను

వలదు రేపటిదిగులు - ఈవసుధ వీడి
పోక ఉన్నంతదనుక మున్ పోయినట్టి
ఏడువేలేండ్ల పెద్దలకు - ఈడు మనము

22

సమ్యాసనీయసుహృదః సమావమర్యాదయా ఒగమన్ సర్వే
ప్రత్యేకం తే ప్రసదం కాలపదారః సమంతతో ఒపప్తన్
అపానదాంధవా యే సమభూవ స్నేకదాయురాస్తానే
తే కతి మధువరా ననుభూయావా పుక్తతో ఒ వ్యచిక్షిదన్.

తగినమన్నసతో చూడదగినవారు
నెచ్చెలుల్ వచ్చి అందరున్ నీల్లినాగు
పానబంధువు లిచట ఇబ్బడిగ త్రాగి
కాలగతి నొంది రహ ! మనకన్న మూందు.

23

ఉత్తిష్ట స్వస్థో భవ, మాశాచీ రై హతాకికనిపత్యై
ఉత్పత్త్య వోపవిశ్యా నందేన యథేష్టతోగ మనుభుంక్ష్య
త్వం యద్యపి ప్రకృత్యా నిషా .. పత్యేస జీతుం ప్రభవేః
ఇతరేషాం సాహాయ్యం న జాతు వాచ్యే రభిష్టకార్యేషు
కాద్యం ఏషో ఒస్మాకం సంప్రతి సంభవతి రంగభూమిరివ
విద్యేతా యం తేషా మాస్పద మస్మాను నాస్థితేషు పునః
సమ నేత్రోత్పవమూర్తే ! తావ త్వం నద్యలేఒపి సముపనిక
యావ దపా వావాఙ్మే కీసంభూయ భూయతే భూయః

కలతపడకు మైహికవిపత్తులకు లెమ్ము
ఎగిరి గంతేసి హాయిగా ఇవ్వభోగ
మనుభవింపును ! నిర్మల మైన మనువు
గడవుచో నీకు ఇతరుల గొడవ యేల

మనకు ఈపచ్చికబయలు తనివివట్టు
ఎవరి దానాకొ ఇది మన మేగినంత
మరల మన మిట బలగూడి తిరుగువరకు
ఇద్దరినే వేచి యుండుమా ముద్దుగుమ్మ!

24

స్తలవద్మనమ్మద్దం ప్రతిశాద్వల పుతిదర్శనీయ మప్యేవ
మహతోఽపి రక్తరాతుః పరిణమతే హీద్యతేన రాగేణ
వికపే ద్యద్వ దళోకం । పరిక్షణ, పిష్పంభమాణ, రాగేణ
తత్ తౌందర్యశ్రీకపోలరణాగ్యచిహ్నమేవ స్యాత్

మెట్టతామరపూలచేపట్టుతాచు
పచ్చికబయల్లు నయనోత్సవమ్మ లయ్యె
నెత్తు తెరువున కెంపెక్కి నిక్కిపూయు
అలశోకసునుమ్ము భాగ్యాంక మగుచు
పాదల సాదగ్యోక్తికి బుగ్గచుక్క

25

అథయపి నదీతటస్థం శాద్వల మమరాంగనోష్ఠజాత మితి
మాత్రేతిడః పదేవేదం సమభూదేవకామినీవభిషః

ఏటికల్లువ నెలకొన్న పాటినేల
వలికెడవు వేల్పుచెలిమోవిమొలక యనుచు
మగువచెల వమునకు నది మారురూపు
దాని నెవుదును కాలితో తన్నరాదు

26

శ్విం మా సమపివ స్వజ్జీవితకేశం వృధాకయా క్లిష్టా
మాయాక్షి స్తావకదిచర్యామపి భావ్యసంభవార్దేన

మాత్యాక్షీ స్వం పుస్తక మేకాంతవనం ప్రయాదరోష్టమవి
త్వాం పితృవేళ్యని తావ తృమపర్తి యావదేవ కాయయతి
తస్మా త్పిఠ మాధ్వీకం స్వప్తాసి ద్రా గరోదునా యస్మాత్
అవహాయో ఒవ్యద్వంద్వ స్వ మమిత్రో ఒతర్పి విన భవితాసి.

రేపు మాపును రి త్తకోరికలతోడ
బ్రతుకు గడకు, భావికై బాధపడకు
బోటికెమ్మోవి, చదువు, మార్మూలతోట
వదలకుము ప్రాణమున్నంతవరకు లెమ్ము
త్రావు మిప్పుడు నీవిరి తనవితిర -
ఎప్పుడో నేలపై నిద్ర తప్పదోయి!
అప్పు డెవడును నీకు సహాయపడదు
కలిసి రాబోదు నీప్రక్క నిలువ బోదు.

27

వివిధమతకలహనిరతా వ్యర్థీకుర్వంతి జీవితం కేచిత్
సంహత్య విస్మయంతే ఏక్వాపేనాపి చర్చయా కేచిత్
సంబోధకోఒ ప్యతిస్మా ద్వ్యాహర్షీ త్వరతసం సమాగత్య
రేమూఢా యుష్మాకిం నాస్తి గతి రముత్ర వా పరత్రేతి.

వివిధమతకలహములతో, వెరగు గూర్చు
చర్చతో సమ్మజూపెడి జనులకడకు
చెచ్చెరన్ వచ్చి వేగువా డెచ్చరించె
వెరపు లే దిటనట మీకు వెడగులార!

28

గంధో త్తమాం సిఠి త్వం భక్త్యేదేవాకు కేతకీపుష్పం
సంజీవ యథేష్టసుఖం యౌనన హంతర్దదీత సౌమ్యజవ
ప్రమదేన జీవితం తే సమయానయ నతత ముపవనప్రాంతే
అశ్మాదృశ మేతదః ప్రాయో భూయేత నశ్వరం హంత!

సీవిరిం ద్రావు; కేతకి చెడును సుమ్మ !
నయను జారును; కోర్కెల వంటనోడ
శుష్టిగా గడువుము విరితోట బ్రతుకు
అదియు మనవలె మాయమానదియె తుదకు

29

యాతో యో ఒస్మత్పురతో ఒవ్యకయిష్టా రోదునో బుధమ్మన్యః
యా త్యయిపాత్రి : పిబ సురాం సత్కం శృణు వాతవివ తద్వచనమ్
మానుషసర్వస్వం తే స్వోహందజ మవ్యతీగమ న్నాకం
జిజ్ఞాసయా త్వదర్థం సమక్షభన్ సంతతం వృథైవై తే.

మనకన్న ముందు తల్లిని బుధమాని తా
నిదించుచుండె నీనేల నెటనొ
తమతలంపులపుల్లు లనురలోకము చేర
వంపిరే మనుజులు ప్రాలుమాలి
తమకె సాధ్యము కాని దాని నీ కెరిగింప
వలెనన్న మాట దెప్పరపుమూట,
ఈ జీవితరహస్య మెరుగంగ శక్యమే
వల్లమాలిన రట్టు బ్రతుకుగుట్టు.
నేను నిక్కము వెల్పుచున్నాను వినుము
ఈబ్రతుకు శాశ్వతమ్ము కా దెరుగు మీది
పొమ్ము నిండుగ మద్యపాత్రమ్ము తెమ్ము
క్రోలు మానందలహరివై క్రోపుతడుచ !

30

శ్యేవో ఒ భూవ మగమమపి సర్వస్మిన్నేవ గుప్తలోకే ఒస్మిన్
ఊర్ధ్వ మధః పరితః పర్వైశ్చ ఓం విశ్వ వఖిల మేవ మయా
విశ్వాసపాత్ర మస్మత్ప్రియమిత్రం నాత్ర కిమపి లోకిత్వా
ద్వారాద్యతో ఒహ మగమం తకవివ పునఃపున ర్భత ! వ్యవృతమ్

విశ్వమంతయు దేగనై విసువులేక
నింగి, నేలను, ప్రక్కల తొంగిచూచి
నమ్మదగు మిత్రు గానక క్రమ్మరితిని
చూచి పోయిన గుమ్మాలె చూచిచూచి.

31

శాస్త్రమపి దేశకముఖ దధ్యేష్మహి శ్చైతవే నయం కించిత్
స్వయ మీష దంతరంగే ప్రాప్తాదీష్మహి విచక్షణంమన్యాః
వశ్య వివాదస్యాంతే ప్రా వ్యస్యాభిర్విదారవల మిత్థం
మివ సమభూమ నయం పాగామ మరు ద్యథాతథా వశ్యమే
సందిగ్ధవిత్కతత్వ స్వేహ రహస్యం న కోఽపి బహి రక్కుత
ఉల్లింఘ్య కాలచక్రం న హ్యశక త్పాద మేక మపి గంతుమ్
శిష్యాద్యాద్యాంతం సమదర్శ మిదం యథాకథంచిదపి
మాతృజనితజనతాయాం హంత : సదా సర్వదాపి దౌర్బల్యమ్

చిన్నవ్వు దాచార్యు చెంత శాస్త్ర ముకింత
తెలిసినారము లోన కలదు తెల్వి
మారాక నీరిమ్ము మాపోక గాలి యం
చాకుండితమ్మన్య లలరుచుండు
ఎవ్వడున్ చెప్పలే దింతకున్ లోగుట్టు,
గడవగా తరమానె కాలగతిని

శిష్యుడాదిగను దేశికుడుదా కెవడే
ఈసృష్టితత్వమ్ము నెరుగనగునె?

నేను నిక్కము చెప్పుచున్నాను వినుము
తెలిసితి మటంచు వాగెడిదేబె తెల్ల
పావనమ్మైన మాతృయూపనవనమ్ము
తెల్లగా ఘట్టినట్టి గొడ్డల్గుసుమ్ము

32

తాపత్రయేణ సహ మా మజీజన ద్విధి రసా విహైవాదా
నిర్వేదనా త్పర మహం కి మాపిపం మామకాయుషి విశేషమ్
వయ మిత్థం వివశా ఏ వాగామేత స్తతోఽపి నిర్విణ్ణాః
అస్మ ద్దమనాగమనస్థితీకారణ మీషదపి సనీజామః
అంతర్జ్వలమివ సద్యా మందసమీరో యథా మహాటవ్యాః
హంత! మమ జీవితస్యా వ్యభూ ద్ధతం విఫలమేవ దిన మపరమ్.

వేదనలె తోడుగా సన్న విధిస్సజించె
దిగులె కడచినబ్రతుకులో మిగిలె నాకు
అట నిచట నివ్వెరమె చెలియయ్యె మనకు
తెలియరాదయ్యె రాకపోకలకు కలము
ఏటిఅడుగున నున్నట్టి నీటిబోలి
అడవిచిరుగాలివలె సయో! కడచె నాడు
బ్రతుకులో ఒకనాడు నివ్వలముగాను.

33

సృష్టిపారంభదినే ఽజని సుతరా మస్వతంత్ర ఏవాహం
దిష్ట్యా నిర్ణీత మభూ దాయుర్భాగ్యమపి మామకీన మః
నిబిడం బధాన కాంచ్యా వలగ్న మయి ధీమతి! ప్రియే! పాత్రి!
సన్నద్ధా భవ యదహం మధునా సంతృప్తయామి దుఃఖమలమ్
యద్యస్మదాగమ స్సస్య స్మమ నిఘ్నో మే స్థితి ర్భవే నైవం
అభవిష్య దధీనం చే న్మద్దమనం నాపి కి మహ మగమిష్యమ్
శ్రేయో సబోధవిష్య ల్లోకే ఽస్మిన్ తాదృశా ద్భత విశేషాత్
సహ్యగమిష్యం నాపి ప్రాయాశ్శం యది హి నాజీజీవిష్యమ్

అస్వతంత్రమే నాజన్మ ఆదినండి
 ఆయువుం గూడ విస్తీర్ణ మయ్యె నపుడె
 కాంచితోడను నదుము బిగించి కట్టు
 వాతకడిగెద నీవిరి వడిగ తెమ్ము
 వచ్చుటయు పోవుటయును నాయుచ్చ నున్న
 ఇట్లు వత్తున? పోదునా? ఎరుగకుండ
 ప్రేయసీ! రాకపోకల వెతయె లేక
 బ్రతుకు గడుపుటకన్న సౌభాగ్య మున్నా?

34

పాతాళా చ్ఛనిమండలపద్వంత మలీలవం నిఖిలబంధాన్
 దుస్సాధ్యాన ప్యచిరా దహం ముహూః కేవలం వినా దై వమ్

నేలలో అట్టడుగునుండి నింగికొసకు
 చేరి చెచ్చెర విడరాని చిక్కు లెల్ల
 విప్పినాడను; నాచేత విడని దొకటి
 పొదుపుగా విధి వ్రాసిన నుదుటివ్రాత

35

జానీవహే న జాతు త్వమ వ్యహం నిత్యవిధిరహస్యాని
 న హ్యశకావ సమస్యాం కరినా మేతాం త్వమ వ్యహం పరితుమ్
 ఆవాం ప్రతికాండపటాంతర మేవైషా ప్రవర్తతే చర్చా
 విగత త్యధో యదాయం న హి త్వమసి జాతు నాహ మప్యస్మి.
 కస్యాపి నాస్తి పంథాః ప్రతిసీరాంతర్హితార్థ మవగంతుం
 ఆత్మస్వరూప మేత న్న సమూహాయితం ప్రశక్యతే కోఽపి
 కేనాపి తిరస్కరిణీప్రచ్ఛన్న దవిష్టవస్తు నాజ్ఞాయీ
 సహికోఽపి శక్యతే ఖలుశాసిత మిషదపి దై వకృత్వమిహ

మన మెరుగ లేము విధిచాటుమాటు కీటుకు
విధి కడిది చిక్కువ్రాతను చదువ లేము
తెర కవల నున్న దానిని తెలియుటకును
మనము చర్చించునంతలో మాయమాను
దానినెవడును తెలియగ దారి లేదు
ఆత్మ తత్వము నెవ్వడు సరయ లేదు
తెర కవల దవ్వసందున్న దినుసు తెలియ,
విధిని శాసించు నెవనికీన్ వెువులేదు.

36

కృత్యా లభఃపద మఖిలం ప్రాశిష్య రఖిలావనీతలం కేచిత్
ఇహపరలోకావపి సంగవేషయంతో లభ్యమిమపన్ కేచిత్
అస్యా శ్చ రాచరస్పష్టేః శారణవిజ్ఞానవాన్ పుమాన్ కోలపి
స భవతి స భవిష్యతి నాభూదేవేతి ప్రమిమిహే లభ్య వయమ్
దృష్ట్వా లభ్య తత్వజ్ఞాను రవోచ త్కోపి వారిధే !
కుత స్త్వం నీలనీలో లసి కి మహా ! బహు రోదిషి !
తప్య నే కిం నాత్ర పహ్నిః ? ప్రత్యవాదీ త్పయోధిః
సుహృద్వియోగా ద్దుఃఖ్యామి కి మశక్తః కరోమ్యా హమ్
నార్హామి తిత్పదం గంతుం స పున స్త మివేక్షితుం
స విహర్తుం తేన సాక మతోనీలో ధునో మ్యాహమ్

నేల తిరిగిరి కొందరు, నింగి, నేల
నెనుకి రెండరొ తత్వము న్దెలియ రైరి.
ఈచరాచరస్పష్టికి ఎవడు శక్త
యనుచు తెలిసిసపురుషుడు మునుపులేడు
లేడిపుడు, ముందు రాడు తెల్పెదను వినుము.
“తత్వ మెరుగగ నొకడు సంద్రమును” జేరి
ఏల నలుపెక్కినా వేడ్తు వే ? తాప

మగ్గి లేదిట; అన వలె సబ్బి 'ఓయి
మంచి నచ్చెలి నడచాసి మరుగుచుంటి
శక్తి లేమిచే కనలేక, సరస జేరు
యోగ్యతయు లేక, విహరించు నురవు లేక
మాడి హోరున నేడ్చుచున్నాడ నిట్లు.

37

త్వాం మమ విపులగభీర ప్రమాణధీ రపి న శక్యతే మాతుం
అస్మి దఖండ ధ్యానసమాధి దశాయాం తదైవ న త్వమసి
అహ మిహ యథార్థత స్తవ నిదస్వరూపం న హీషదపి జానే
త్వాం న వినా ధీమానపి జానీతే తావకీసమాహత్యమ్

నామది అదెంతదై న ని న్నాన బోదు
నామదితలంపులోన కన్నడవు నీవు
నీస్వరూప మొకింటేని నే నెరుంగ
నిను వినా ఎవ్వడెరుగును నీదు గొప్ప

38

అథ రేణా జగ్రహ మహ మోష్ఠం పాత్రస్య తృప్తయా ౭త్యంతం
తస్మా త్సమజగవేషం సమ్యక్ మానుకచిరాయుష శ్చేషమ్
చషతో ౭వాదీ దాన్యేనాధర మప్యస్మదీయ మాచుంభ్య
గంధోత్తమాం పిబైవం భూయ స్త్వం నాగమిష్యసీ హేతి
గంధోత్తమాం పిబ త్వం ముహు స్త్వయా వోచ మహ మితః పూర్వం
ఇహ న పున రాగమిష్యసి యది యాతో యాత ఏవ సపది భవేః

బ్రతుకుతుదివెదకుటకునై పెదవిపాత్ర
పెదవినిన్ పేర్చితో చేర్చ నది యిటులనె
'తరలిపోయిన ఇచటికి తిరిగిరావు
త్రావు తమిదీర త్రావుము త్రావు మనుదు'

39

ప్రాయో మాదృశ ఏవేహ భూ నృదనాతురో ఒప్యయం చషకః
 సూదరవపన మసా వప్యన్వైషిషిషీ ద్దివానిశం కామీ
 సైష త్వయా సమాలో క్యస్య గ్రీవానిబద్ధసంగ్రాహః
 హంతా భూ త్రాప్తాయోఒపి ప్రియ ప్రియాగళవిలగ్నకర ఏవ,

పాత్రయున్ స్మరతాపతప్త మయి నన్ను
 పోలి వెదకెడినో! ముద్దుమోముకొరకు
 వన్నెమై దానికంతాన నున్న గొలుసు
 లీల ప్రియురాలి కేలు కాబోలు; కనవె.

40

పూర్వేద్య రహ విపణిప్రాంతే కమపి ఘటకార మద్రదాక్షం
 మృతాస్మిం కృత్వా ఒధఃపద మార్ద్రా మత్యంత మభ్యుర్దీ త్సః
 నా మృత్తికా ప్యవాదీ త్తం పరిభాషాపదం ప్రయుజ్యైవం
 త్యాదృ గబోభూవం ప్రాగే వాహం త్వం ప్రసీద మయ్యస్మాత్

నిన్న సంగడిలో ఒక మన్నుక్రము
 చున్న కుమ్మరిఁ జూచితి మన్ను వాని
 తోడ నిట్లనె 'నీవంటివాడ నేను
 నెనుకదన్నాన; కావున కనికరింపు'.

41

అధికృత్య శిల్పశాలా మసాత్స మహ మత్ర కుంభకారస్య
 చక్రచ్ఛాయాస్థాస్నుం కులాలముఖ్యమపి సమ్య గద్రదాక్షమ్
 సకలశ కరకానామపి మస్తకహస్తం యథాకమ మకార్షీత్
 భూపాలకపాలేభ్యః సారం గృహ్లాన్ దత్తిదచరణేభ్యః
 అహమపి నమయాకోర్ష మ్ముఖుర్ముహుః కుంభకారసామీప్యం;

సో ఓదీదృశ తస్వకియం చాశుర్యం మృత్తికావిరచనాయామ్
అహ మేవాదర్శం కింతస్వన్యే ఓజ్ఞాః కేఓపి తత్ర నైక్షివత
నూనం మత్పితృభస్మ ప్రత్యక్షం కుంభకారహస్తగతమ్.

చాలసా రేగి కుమ్మరిసాల దరిని
గిరగిరన్ నాన త్రిప్ప కుమ్మరిని చూచి
తెలిసితిని రాచవారి పుస్కలును, బీద
వారి చేతులు చేరిచి వరుసగాను
పాత్రలుగ చేసి యీత డావమున నుంచె
అనుచు; ఆతడు తననేర్పు కనపటచెను
వీనిచేసున్న మన్న నాపితరులదగు
భస్మ నిక్క మెరుంగ రీపాటబడులు

42

ప్రాయో యో యో ఓధస్తా స్మహుఃపి బిందుః ప్రమాదోః ఓక్షేపి
స స కామాగ్నిసముజ్జ్వలదక్ష స్ఫుతరా మశీశమ ద్దుఃఖమ్

పాత్రముననుండి చెలి పొరపాటువలన
మహితలమ్మున కడిన యీమధుకణాలు
లోన రాజుచు కన్నులలోన నుబుకు
మరుని విరికోల కాకను మాన్పు లెమ్ము.

43

కోకనదమివా బ్లాదౌ కురువ్వ తవ పానపాత్ర మూర్ధ ముఖం
సంపూర్ణచంద్రవదనా యద్యాశ్లిష్టా భవే త్వయా రహసి
అమితోల్లాసేన త్వం సంపతి వరుణాత్మజాం పిబా వశ్యం
అతిశీర్ణ కాలచక్రం యస్మా త్త్వాం పాతయే దధో ఓకస్మాత్

మీది కెత్తుము బుడ్డి ఉగాడిపూట
ఎట్లు కామరవలెను పూర్ణేందువదన

కాగిలింతలహాయితో త్రాగు మధువు;
ఎవుడు నీను మ్రుంగునో కాల మెరుగరాదు

44

వివిధోత్సవై ర్యభేష్టం నమ్మాదస్వ త్వ మిహ దివారాత్రం
సర్వాణి శరీరాణ్యపి యతో నశిష్యంతి భావికాలే ౭తః
స్వాంతం స్వభావతో మమ కనులముఖేనంగమోత్సుకం భవతి
మామకహస్తో౭ ప్సనిశం హలిప్రియాపాపభాజనం లగతి
ప్రత్యేక మింద్రియేభ్యః సారం సంచిత్య భాగశో భుంజే
ప్రవిలింబితే న యావ త్కార్యం సర్వమపి కారణే తావత్.

రేయి పవలు వినోదాలహాయి కనుము
తరలిపోవు నవే సుమా తనవులెల్ల
భామపై మది మధుసాత్రపైన చేయి
వెన్నతో నాకు వచ్చిన విద్య లివ్వి
కారణము కార్య మొక్కటి కాకమున్న
అనుభవించెద విషయసౌఖ్యములెల్ల.

45

త్వం యద్యసి మదమత్తః కానుం సంతోషయ స్వ మిహ దేహీన్ !
అరవిందాననయా నహ నముపవిశసి చే త్రప్రమాదయా త్మానం
సంక్ష్యసి యత స్త్వ మంతే ౭ద్యైవ స్వం శూన్య మివ హి మన్యస్వ
ఆస్తిక్యం నాస్తిక్యం విస్మృత్యా త్థాన మపి సదానంద !
మాస్మాదీ ర్హ్య శ్చో౭పి త్వ మీషదపి భూతభావికర్మాణి
మాస్మర జననం మరణం సురాం పితౄ య ర్వథై వ మానైః

త్రావి మైకములోన సంతసము కనుము
అతివ జతకల్గెనా పొందు మాత్మత్పత్తి

పోదు వెవుడేని అవుదు నీ కేది లేదు
 కలదు లేదను వాదమే వలదు నీకు
 నేదు, రేపను లెక్కను వీదు; గతము,
 భావి, పుట్టుక, చావను పాటతోనే
 బ్రతుకు చెడనీకు; మస్తుగా రావు మధువు.

46

జ్యోతిశ్చక్రే దివ్యాంతరిక్షలోకస్థితే లింగంభీరే
 చక్షకం చక్రాస్య ఖిలజన సామాన్యస్వాదనీయ రసపూర్ణమ్
 స్యా ద్యది మధువార స్తే జనసామ్య ముపేత్య తత మారోదీః
 పిబ మద్యం హృష్ట స్త ద్యథావిధి వున స్వయా వ్యమేవ భవేత్

అంతరిక్షములో జోతులలరుచోట
 కలదుసుమ ఎల్లరకుచాలు కల్లుకుండ.
 ఎవుడు నీవంతువచ్చునో ఏడ్వకుండ
 మధువురావుము; నీకది మరలవచ్చు.

47

నీలవిరానీభూతం వశ్య ఖచక్రం స్ఫుటం శిబిరకార !
 సమతిష్ఠిప త్పటకుటి మబబంధ ద్వార మఖిలచర్చాయా,
 చక్షకీకృతస్వరూపే హలిప్రియాత్యంతసూక్ష్మబిందూస్వ
 ఆద్యంతశూన్యపాత్రీ విదధాతి సహస్రశ శ్శిబిరకారాన్

నీలిచాందినివలె నున్న నింగి చూడు
 మోశిబిరకార ! పటకుటి యున్న యట్లు
 తలుపులను మూసి ఎల్లచర్చలకు, తానె
 పానపాత్రగ వేలకుపైగ శిబిర
 కారులను మధుకణముల గతి సృజించు.

48

జానీహి త్వ మవశ్యం యదా త్వదీయాన్ విముంచసి ప్రాణాన్
 దైవరహస్య ప్రాపక కాండపటాంతర్హితా తదాభవసి
 ఈషదపి స లాభాయ ప్రభవతి లోకస్య మామకాగమతం
 సిర్యాణమపి మదీయం ప్రవర్ధయతి స హి తదీయ సౌభాగ్యమ్
 క్షణభంగురా వయం స్మః సదా షరివృత్యతే లభ్యయం లోకః
 అస్మాకం నాను వినా ఋతే లస్మదీయేన వాపి చిహ్నేన
 సుచిర మహా నాభూమ ప్రా గిద మీషదపి స జగదక్షైషీల్
 వయమేవ సశ్వరాః కిం త్వవిశంకస్థాస్ను రేవ లోకో లయమ్

ఎవుడొ నీతియు పూడు సంఛెరుగుమోయి!

అణగి యుందువు విధి తెర కవల; నిజము

లోకమున కేమిలబ్ధి నారాకవలన

పొడమునా సొచ్చు తెగిపు నాపోకవలన

మనబ్రతుకు నీటిబుడగ యీమహి సతమ్ము.

ముందు వెనుకల తా నుండు పొదువుగాను.

మనము, మనపేర్లు, జాడలు మాసెనేని

లోప మేమాను తిరమైన లోకమునకు?

49

జీవితకాలోలపి భవ త్వాశ్చర్వకరో వణిక్ప్రచార ఇవ
 అత్యంతజాగరూకో భవన్ గృహాణ క్షణం ప్రమదజనకమ్
 శౌవ స్తికప్రియగతిం మాశోచీ స్త్యం నృథా ధునా పాత్రి!
 మధుసంపూర్ణం చవకం మాం ద్రా గ్దేహి క్రయాతి రాత్రి రియమ్
 సృష్టః కష్టాత్మా లయం విధిన్తై వం దుఃఖశుణ్ణయాశారః
 భక్త్వా క్వచిన్నిజోచితకర్మఫల మవశ్యమేవ నిర్వాతి.

మనుచు కాలము బేహరిమాటవోలె
నివ్వెరం గొల్పు; తెల్విగా నీబ్రతుకున
హాయిగా గడువును క్షణమైన గాని
కుండకుము రేపటికి వృథా కోపుపడుచ!
మావు మాసెను వడి తెమ్ము మద్యపాత్ర
సిలుగులే తోడుగా విధి చేసినట్టి
మట్టిబొమ్మిది స్వకృతకర్మఫల మిచట
కుడిచి తప్పక; ఆవల వెడలు నెటకొ!

50

అయి పుత్ర! త్వం సర్వేష్యపి నిష్టాతాసి శాస్త్రగుహ్యేషు
కిం క్లిశ్యసే దివానిశ మసర్థకాభి వృద్ధై వ చింతాభిః
త్వదభిలషిత మహనిహితం న భవే ద్యది సఫలమేవ నిజకార్యం
అత్మానం వంతోషయ జీవితకాలే యథాకథంచిదపి.

అన్న! చడువుల మర్మము లన్ని తెలిసి
ఏమో చింతల కుండెదవేల సతము?
నింపుగా నీదుకోర్కె ఫలించదేని
కడవుమా తృప్తితో మనగడ నెఱుని.

51

నాస్తిక్యా దాస్తికతా పర్యంతం శ్వసితమేవ పరిణమితే
సందేహాకపి నిశ్చయదశావధిం ప్రాణ ఏవ సంచరతి
అముమేవ జీవనవశా మత్రిప్రియ ప్రియతమాం గృహాణ ముదా
అనుధారణోత్సవోఽయం ముహూర్తమాత్రం హి సంభవ త్యావామ్
ఋద్ధి రుపస్థిభవితుం మమా భిలషతీ త్వవోచదేవ మనః
శిక్షయ మాం తత్త్వం యద్యసి శక్తోఽపీత్యహం తద్గ్రహాక్షమ్

అత్మాపి మా మహోచ న్మాదా స్త్య మితఃపరం ప్రతివచాంసి
హంతైకజ్ఞానేనా క్యభిలం విజ్ఞాత మేవ భవరీతి

కలదు లేదను రెంటికీన్ బిలువు బ్రతుకే
నమ్మికకు నమ్మకుంటకు స్పృతుకే కుదురు
కాన కాపాడుకొనుము నీ ప్రాణదశను
అల్పకాలమే ఉనురు నీయందు నిలుచు
దీని తత్వము చెప్పము తెలిసిలేని
అనుచు నడుగగ నా ఆత్మ అనియె నిట్లు
“తత్వమో తత్వ ముచు వాదమ్మదేల
ఎఱుకకల్గిన సంతయు నెఱుగనగును ”

52

పరిణామాత్మా చూదః స్వభావసిద్ధప్రభావసంపన్నః
వివిధ స్థావరచంగమ జీవోపాధీన్ కదాచిదిపి ధత్తై
తస్మా న్నశ్య త్యయమితి జహీ హ్యనంభావనీయ నాస్తిక తాం
లుప్యంతి గుణా ఏవాస్యా సావపి కేవల శ్చకాస్తి సదా
పూరయ మమాంబలిపుటం గంధోత్తమయా యత స్తపతి హృదయం
జీవిత మిదం ద్రుతపదం పారద ఇవ చంచలం ముహూ ర్భవతి
సన్నద్ధో భవ తరసా జాగ్ర త్సంప ద్యతః పున స్వపితి.
జానీహి యావనాగ్నిః హంత ! హతాదేవ బోధవీ త్యంభః.

సహజ, పరిణామ, మహిముడు చందమామ
చంగమస్థావరాత్మ సంస్థానమతడు
అతనిగుణములె లోపించు నతడు వెలుగు.
కనుక, శశి చెడునని అనుకొనకు మెప్పుడు.
గుండె మండెడి; దోసిట కోపు నింపు
బ్రతుకు జారును వడి పాదరసమువోలె

ఈ తెలివికల్మి కనుమూయు నేమొ ఎపుడొ
క్షణములో యావనాగ్నియు చల్లబడును.

53

పరిపక్వకాలపిహిత ప్రదర్శయ స్యాననం న కేభ్యోఽపి
జగదాకారేణైవం స్వయమేవ కదాచి దావిరసి భూయః
స్వయమేవ న కిం భవసి ప్రదర్శకః సర్వభేదృశమహిమ్నః
దృగ్దృశ్యోభయపస్తు ప్రకృతిం దీపయసి కేవలోఽపి త్వమ్

సురియునప్పుడు నీమోము చూప బోవు
ఈవె జగముగ వుట్టుచున్నావు మరల
నీకె చెల్లుచు నీగొప్ప నీవె చూప,
కన్ను, కవదగినదియు నిక్కముగ నీవె.

54

జీవితరహస్య మేత ద్వధాస్థితం యది మనో విజానాతి
వత్త్యేవ దీర్ఘనిద్రా సమధిక్యత మతీవ జీవగుహ్యమపి
అద్య భవన్ స్వవశ స్త్వం న హి యది యత్కించిదపి విజానాసి
శ్వశ్చేదన్యాయతః ప్రభవసి వేత్తుం కథం కిమపి తత్త్వమ్.

మతి యెరిగెనేని లోగుట్టు బ్రతుకునందు
విధిక్యతమైన పెనునిద్ర విధ మెరుగును.
నేడెరుగలేనిచో నీవు నీవ యగుచు
తెలిసెనవె రేపటది పరాధీశుడవయి

55

ఐహికవిషయాసక్తిం సంకుచ్యా తీవ జీవసంతుష్టః
సుశృతం వా దుష్కృతమపి బుధన ముఖిలం లునీహి నిశ్చేషమ్
హాలాం హస్తేకృత్య ప్రియాంగనాచూర్ణకుంతలాన్ ధేహి

గచ్చతి యతో లభిలం ద్రాక్ష తిష్ఠంతి న పరిమితాన్యపి దినాని
 సుచిరవిలంబితభావి శ్రీభోగేచ్ఛా మతీవ ఖలు కృత్వా
 ఆయతచికురయువత్యా క్షీడామాపిసహవల్లికీశుత్యా
 శ్రేయా నేవా ద్యాఖిలవిద్యాధ్యయనప్రయత్నసంకోచః
 శ్రేష్ఠేవా తిమనోహర కాంతాలకజాలలోలకరకేళిః

కోర్కెలు, కుదించి సంతృప్తి గొనుము మదిని
 పూర్తిగా త్రేంపుమా పాపపుణ్యచర్చ
 మగువముంగురుల్ దువ్వుచు మధువు గొనుము
 నిలువదీరోజే, భావిలో నీకెదియగు;
 వల్లికీశుతితో, నిడుపాట వాలు
 జడగలుగు జవ్వనింగూడి సౌఖ్యమొందు;
 విదైల న్నెర్చుశ్రమ యేల? వెలదినొసటి
 అలకలన్ సవరించు లీలల ఫలరుము.

56

తత్వ విజ్ఞానాయా యే యే దాసా వివేచకా యే యే
 తే తే సదాస్తి నాస్తి త్యనీనశం శ్చర్చ్ఛయైవ నిజమాయుః
 దేవానాంప్రియమాశే! ద్రాగ్గచ్ఛే తస్తతో వరయ మాధ్వీం
 సంశ్చి యథాజాతా అవ్యపక్వమార్ధ్వీకవ ద్యతో విరసాః
 కో లవధి రనాద్యనంత, విశేషాత్మక, భూతభావి, చరితస్య
 ఉత్పవనమయ స్సంప్రతి నాస్త్యేవ ప్రతినిధిః ప్రసన్నాయాః
 జ్ఞానక్రియాపటుత్వం మమ నిశ్చేషం వినష్ట మేవాభూత్
 కింతు సురైవ శమయతి ప్రతిబంధా పప్యతీవ దుస్సాధ్యాన్

తత్వ మ్మొగుగ గోరి జానుతై కలదు లే
 దను వాదమున నెల్ల రరుగు చుండెడి,

కలకతేరని కల్లువలె వారు విరను ల
 వ్వారిలో నాకేమి ఓరిమూర్ఖ !
 పోరా ! త్వరగ కల్లుతేరా ! ఇటకు జీవ
 దశ కాది అంతము వశమే తెలియ
 హద్దేది యీచర్చ కవసర మ్మయ్యెగా
 పానోత్సవమునకున్ ప్రాణముగను
 తేటమద్యమునకు నిక సాటి లేదు.
 నా తెలివి పునీదును నవ్వమయ్యె
 తెగని అవరోధములనెల్ల తెగగజేసి
 మధువె నాగుండెమంటను మాపగలదు.

57

వాంఛేయ మేకభారప్రమాణ మద్యప్రపూర్ణ చమక మహం
 ఇంద్రీయి యుషామి పునః స్వయం ద్విసాహస్రపలకరిస్తుతయా
 మేధాశ్రద్ధోత్సర్జనశపథం కుర్వే త్రివార మేవాదౌ
 వరుణాత్మజాం యథావిధి సాణౌకృత్య చిర మహమపి రిరంసే

మద్య మిప్పుడు నా కొకమణుగు వలయు
 చాలవల రెండువేలఫలాలు; మేధ,
 శ్రద్ధ విడిచితి ముమ్మారు శపథ మిద్ది
 వారుణిం గూడి ఇక సుఖపడుదు చిరము.

58

జానే ౭వా మస్తితాయా అపి నాస్తీత్వస్య వా బహి స్తత్వం
 జానా మ్యార్థార్వాధస్థితరహస్య మఖిలం పునః ప్రపంచస్య
 ఆత్మస్తవప్రియో ౭చాం జిహ్వాయా మానుకేదృశజ్ఞానాత్
 యద్యధికం జానీయాం పత్రిస్తుతా మత్తతాం వినా తత్వమ్.

కలదొ, లేదొ ఏదొ అది తెలిసికొంటి
క్రిందుమీదుల జగములో కిటు కెరిగితి
పొంగి యీ తెల్వికే సిగ్గు పొందువాడ
ఎన్నవలె నిష్ట మద్యమే మిన్నయనుచు.

59

భ్రాంశ్యా వేదాంత్యహ మిత్యజాగదిష్టా స్మదీయపరిపంధీ
జానాతి దేవ ఏవా స్మివా నవా తాదృశో యథా కథితః
దుఃఖాత్మకనీడే ఽస్మిన్ యథారథావా సమాగతో ఽస్మీత్థం
చరమదశా కష్టతరై వా స్తి మదీయా, యతో న మాం జానే
దిసయో ర్వయో ర్న కర్షతి దుఃఖస్సృతి రీషదపి మదీయచుసః
ఏకత్రా వ్యవేద్యుః పూర్వేద్యు ర్వోభయేద్యు రితరత్ర

నాయెదిరి పల్కె నన్ను విజ్ఞాని పనుచు
ఎఱుకకలవాడనో కానో ఎఱుగు వేల్పు.
వచ్చితిని వలవంతలవట్టున కిట
నా చరమదశ క్లిష్టమై నన్ను నేనె
ఎరుగలేనట్టి చిక్కుల నిరకబెట్టె
నిన్ను రేపను నీరెందు వెన్నుచటిచె.

60

పూర్వేద్యు ర్మనమత్తో ఽబోభూయిషి వానగోష్ఠికాప్రాంతే
దోర్భుతహాలాభాండం మత్త మదర్శ మతివృద్ధనుపి తత్ర
కిం లజ్జనే నదై వా దయివృద్ధే త్యహ మజాగదిషిత్ మపి
సో ఽవీవద ద్దయామయ ఈశః పిబ మ ధ్వభీష్ట మేహీతి

మస్తుగా త్రాగి మత్తైక్కి మద్యశాల
కడను నే నిన్న మూపున కల్లుకడవ
మోయు ముదుసలి గని అంటి నోయిబడుగ !

సిగ్గుపడ నేల విధి కన - చెప్పె నతడు
కనికరపుగని దేవుడు; కల్లుతావు
మీవునున్ స్వేచ్ఛగా వాద మేల యనుచు.

61

వరుణాత్మజాం పిబ, తతః ప్రభూతనానావదః కలాయేరన్
సుతరామపి ద్విసప్తతి విభిన్న మతనంశయాః ప్రణశ్యేయుః
మా త్వం త్యాక్షీ ద్భాత్వ పృథ్వుతకరం ధాతువాదినం మిత్ర!
లేశమపి తేన దత్తం భంక్తు స విపదః స్సహస్రశో హంతి.

వారుణిం ద్రావు మావదల్ పారిపోవు
నెన్ని మతభేదములును విచ్చిన్న మాను
ధాతువాదిని వదల కాతం దొసంగు
తోలె మేనియు చిక్కులన్ త్రొక్కిపెట్టు.

62

జయతు పరమేశ్వర స్త్వం హాలాతత్వం యథార్థతో వేత్సి
మానసవీడా శ్శతశో వినాశయతి కృష్ణగోస్తనీమదిరా
కృపయా భువనవిధాతు ర్దయామయస్యాపి దేవదేవస్య
నిర్విణ్ణో నాభూవం నాశ్యపరాధీ హ్యతీవ నోపావీ
అద్యాహం మదనుత్తః స్యాం యది నిద్రాభురపి వినష్టాయుః
సర్వేశ్వరః కృపాళు శ్శ్వః కుర్యా న్మామకాస్థిసంచయనమ్

నల్లదాక్షాసవము తత్వ మెల్ల నీవు
తెలిసితివి లోనివనట లడులుచు నద్ది
నేను పరమేశ్వరునికృపన్ నిల్చియుంటి
ఎరుగ పాపము, డెబ్బర వెర గొకింత

నేను మత్తెక్కి ఏమైనగాని నాదు
నమ్మ నీశ్వరుడే కాచు నమ్మిమీఱ

63

నేవే హాలా మేతా మర్హ త్యస్మాకృశో 2భిలో2పి జనః
మమ మధుపానవ్య ససం దై వేనో పేక్షణీయమేవ భవేత్
మస్మధుపాన క్రుకృతిం సృష్ట్యా 2దావేవ దైవ మవగచ్ఛేత్
యది స పిబేయం మద్యం సర్వజ్ఞత్వం విధేరపి మృషైవ.

సన్న పోల్వారలందరు స్మధువు త్రావ
సర్దులే ; నేను త్రావెద సనవరతము
త్రాగుబోతుగ వుట్టించె థాత సన్న
నాదువ్యసనము నాతడెన్నంగ రాద
తనయెఱుక పొల్లగు న్నేను త్రావకున్న.

64

నిపతేరవ్య ధ్యగ్ని ప్రసథం సకే విచారణీయదినే
మా పిబ మద్యం మధ్యే విపదం నివసే స్త్వ మితి వదంత్యేతే
లస్త్యేవ ముథయజగతో రంత స్సారో2పి యది విచార్యేత
సస్యా స్మహూర్తివ త్వం మధుమతో భవే త్యదా నూనం
త్వ మిహైవ స్వర్గం కురు వరుణాత్మజయాపి పానపాత్రేణ
సురతోకో యత్ర స్యా త్రేప్తయా స్తత్రాపి వా సవా హంప!

యముడు శ్రోయును నిను సరకాగ్నిలోస
త్రాగవలదని ఎవ్వరో వాగుచుండ్రు
రెండు లోకాల సార మిట్లుండు సరయ

త్రాగినన్ నీకె తెలియును దానిరంగు
మగువ, మద్యము నీకున్నమహితలమ్మె
స్వర్గమగు, సౌఖ్య మెటనబ్బు స్వర్గ మదియ.

65

ద్రాక్షసవపానమపి స్వేచ్ఛాగతకామ కీసమవిహారః
త్రేయానేవ దివానిశ మత్యంతం జగదపూకసంసర్గాత్
స్త్రిలోలుపః ప్రసన్నా మత్రశ్చేన్నిరయభాగ్జవేద్ధంత !
రసిః పంచదనో నైవేషిషిషే త్స్వర్గ ముఖమపి ద్రవ్యమ్
నిగరాం మత్రః పురుషో ఘోరే సరళే పతే దితి వదంతి
తద్వచనం ప్రతిబంధకమేవైత న్మానసం న విశ్వసితి
మగమత్ర స్త్రిలోలుః స్యాద్యద్యపి ఘోరసరళపురవాసీ
పశ్యా వశ్యం స్వర్గో భవేత్పరేద్యు రతిశూన్యమప్తిరివ.

వలచి వచ్చినకలికితో కలసి యుంట
త్రాగుడున్ మేలె వేవో వ్రతాలకన్న
రసికుడున్ త్రాగుబోతు స్వర్గమును కనరు
సరకమున పడువా రనినారెవరొ
నామనసు నమ్మ దామాట ఏమనెదవ
రసికుడున్ త్రాగుబోతు సరకమున పడ
వట్టిపిడికిలి యగు గాదె స్వర్గ మరయ.

66

త్వ మహా బల మా భాణిః కేభ్యోఽపి రహస్య మేత దతిగూఢం
న వికసతి స్థలపద్మం శుష్కిభూతం పునః కదాచిదపి
యస్మిమధునార్ద్రలోష్ణైః కఠికాలం విరచయేయ మంబునిధౌ

అహమసి జాగ్లేమేయా గ్ని పూజకై రేవతాలయై ర్వాంత !
 కోఁజాగతిష్ట సరకే బోభూయేయా హమసి చిరేశతి
 కోఁజంగమిష్ట నిరయం స్వర్గా దిహ కోఁనుభూయ అయాసీత్.

జెప్పెద రహస్య మెవరికిం జెప్పకీవు
 మురిగిపోయిద మెట్టతామర మరలను
 రేకు విచ్చునె? నే విసరితిని మంటి
 బెడ్డ లెన్నియొ కడలిలో; విసిగి అవల
 అరిగితిని కోవెలలకు పూజరులతోడ
 సరకమున కేను పోదు నన్నా డొకండు
 స్వర్గసుఖ మిట పొందినవా డెవడును
 మరచియైనను పోవునే సరకమునకు

67

హ్మవలయే బహుగహనే సమచంచూర్యిష్య హం తివారాత్రం
 అఖిలార్థవిజిజ్ఞాను స్తతోఽవ్యబోభూయిషి స్వయం పథిః
 నాశ్చౌషం పంథానం కస్మాదపి య స్స కుత ఇహాయాసీత్
 అగమ ద్యతోఽధ్వనీన స్తత ఏవ పున స్వయం వ్యవర్తిష్ట
 ఏతస్మిన్ విపులాధ్వని సంఘేభూయ ప్రయాంతి యే పథిః
 పున రాయాత స్తేషు న మాం కోఽపి రహస్యవృత్త వజగదిషీత్
 జాగృహితరాం త్వ మేతచ్ఛతుష్పథాంతస్థితాలయే కిమతి
 నాహాసీ ర్వస్తు పున స్సమేత్య యద్భోక్తు ముచ్యసై వైషీః

అడు గిడగ రాని వుడమి సహర్నిశమ్ము
 దినుసు కలరూ పెరుగ గోరి ద్రిమ్మరితిని
 అటకు నిటకును పోయి వచ్చుటకు దారి
 గతివు తెరువరిం గనలేక మరలితి నిటు.
 కలసి యీత్రోవలో పథికులుగ పోవు

వారిలో ఒకడైనను వచ్చి మరల
చెప్పగా లేదు తాను వచ్చినతెరంగు
కాన మామూలయింటనీ గదిని నీవు
తెలివిగా శుండుమా ఇట దిగవిడిచిన
దాని మరలను పొందగా కాదు సుమ్మ!

68

ప్రాభావన్ సంత స్తే సమస్తవిద్యాక్షభావకూపారాః
సంపూర్ణగుణనికాయా స్సదస్యదీపాః పురాపి సమవాత్సుః
అస్మిన్ కుహూనిశీధే తే హంత న రాజవధ మకార్దు రిహ
కేవల మచిఖ్యపన్నితి హాపాన్ సర్వే దివ్యగు ర్మహానిద్రామ్

ఎల్లచదువుల నేపారి ఎల్లగొనము
లుండి తెల్వికి దివ్వలై ఒప్పువారె
చిమ్మచీకటినదురేయి చీల్చి రాచ
బాట చూపగలేక ఏపాటులేని
పొల్లుచూటల నవులాటమూటలేచు
ముందెరుగరాని పెనునిద్ర పొంది రహహ!

69

త్వం హేమానన! వపుషః పంకం ప్రక్షాళయే స్సమంతా చ్చేత్
సురవర్త్మని యద్యపి స బోభూయేథాస్తమాం స్వయం నగ్నః
స్వర్గపురి భవేన్యది తవ సదన మహా! త్వం కిమిహ న జిహ్వాయాః
ఆగచ్ఛేః కిం మృణ్మయలోకనివాసీ కథం భవేత్త్వంత!

ఉల్లచూ! మేనిముటికి నీ వెల్ల కడిగి
ఉడుపులే లేక మింటిపై నడిచెదేనీ
ఒక్కయిలు నీకు స్వర్గాన చిక్కెనేని

సిగ్గుపడవేమి ఇచటకు చేరుటకును
ఓరగిలు మంటి కొంపలో ఉండుటకును ?

70

వటవాస ఇవ వపు స్తవ హంత ! వరీవృత్యతే తథాహి నను
రాజేవ ప్రాణ స్తే సశ్వరలోకోఽపి తావకగృహ మివ
నూతనగృహనిర్మాతా వితానరచనాపటు ర్నియతకాలః
నాశయతి శిబిర మేత త్రావ ద్యావ త్రప్తయా త్యయం రాజా

ఒప్పు డేరానుపోలి నీయొడలు : లోని
ప్రాణముల్ తేనివంటివి, పాడుకొంప
వంటిదీలోక మిట నూత్నభవన మొకటి
కట్ట నేర్పరి యగునట్టి కాలశిల్పి
ప్రాణరాజును డేరాను పాతిపెట్టు

71

స్వప్త్యాద్యహ్నియో వాస్మాన్మానస మాకాశోధి మడయిష్ట
పత్రం కలమం త్రిదివం సరక మజగవేష వత్ర సకలమపి
కింతు సమవావదిష్టా స్మద్గురు రపి తత్త్వ తస్సుకుంధానం
పత్రం కలమ త్రిదివో సరకం సకలమపి తత్త్వ మేవేతి

నేను పుట్టిననాడె యీనేల సవల
నింగి, స్వర్గము పరకము న్లేవు నాకు
'వెదుక నామది మేల్తోవ' విల మెరుంగ
'అంతయుకు నీవ' అని తెల్పె నవును గురువు.

72

కటికూతమేవ మాన్మకశుష్కాంగభిష్ట మస్తి దివచ్ఛక్రం
మమ విఘ్నల బాష్పపూర్వపచారవీవాపి భవతి దివ్యసరిత్

భోభూయతేఽపి సరకః స్ఫులింగ ఏవ మమ మోఘశోకస్య
తృటిశేవ స్వర్గోఽస్య స్మదీయసాతోషమూలకాలస్య
శ్రద్ధాపి దైవభక్తిః తవ ముఖ్యాచరణయోగ్యధర్మోఽస్తి
స్వర్గోఽపి దుర్గతి స్వద్రాగద్వేషప్రతికృతి తథ భవతి.

ఎండినయీమేనినుండి జారిన మొల
త్రాడె అనింగి, నేత్రములనుండి
కారినకన్నీరె గంగ, నాశోకస్ఫు
లింగమే సరకము, పొంగులోని
చిటికయే స్వర్గ మిచ్చట నీవు కావించు
వనికి సంబంధించు పట్టుదలయే
దైవభక్తి యనంగ తగు నిద్ది యీజీవ
తతితత్వ మరయ యథార్థబోధ
వినుము స్వర్గ మనంగను వేర లేకు
వెలయు రాగమునకు ప్రతిబింబ మద్ది
అటులే సరక మనంగ నీయందు నున్న
ద్వేషభావమునకు ప్రతిబింబ మద్ది

73

ఏత త్తచ్ఛ్రవ మస్మిన్ హంత ! భవామో వయం తు విభ్రాంతాః
జానీమో నూన మిదం మాయామయ, కా వదీపయంత్రనిభం
దీపస్తంభ స్ఫూర్యః సమస్తభువనమపి భవతి దీపగృహం
నానామూర్తివిశేషా ఇవ స్మ ఇహ సర్వతః పరిభ్రాంతాః

ఈశ్చత్రముక్రిందనే యెల్ల మనము
తిరుగుదుము నిజ మిది మాయదినుసుగాజ
దివ్వెజంత్రము, వేవెల్లు దానికంబ

మఖిలభువనము దీపగృహమ్ము; మనము
క్రమ్మరుచునుండు మాట వింతబొమ్మలవలె

74

ప్రతిపాత్యతే స్వభావః కింత్వత్ర సహీష దస్త్వ తిశయోక్తిః
అక్షా వయం భవామః సభికో భోభూయతే పున రైవమ్
అష్టావదీకృతభవే పరిణాయవశంవదా శ్శిశుద్యూతే
నీయామహే ౭వసానే ౭ంతఃపేటీం ద్రా కృరస్పరాశ్లిష్టాః

కాదతిశయోక్తి వినుము నిక్కమ్ము మనము
పాచికల మాటకాదు దైవమ్ము నేల
ఆటపలక యధేచ్ఛగా ఆడి ఆవల
ఒకటిగా చేర్చి పెట్టెలో నుంచు మనల

75

హే జంగమకందుక ఇవ కరపాలికయా విధే స్త్వ మాక్షిప్తః
నవ్య మథవా ౭వసవ్యం దాధావ్యస్వహ కిమపి మావాదీః
యః కో ౭ప్యవిభ్రమ త్వ మితస్తత స్స్వేచ్ఛయైస మత్యంతం
జానాతి స జానాతి స జానాతి స ఏవ సైవజానాపి

చేతిబెత్తాన విధి నిన్ను చిమ్మినాడు
కుడికి నెడమకు నొగి వరుగిడుము బంతి
వలెను మార్పలుకకుము నీవాట మెల్ల
ఎరుగు నత డెద్దు నాతడే ఎరుగునతడే

76

దైవ మలేఖ దాదౌ లలాటఫలకేషు భావికర్మఫలం
గుణదోషసమాలేఖ స్యన్య వరీవృత్త్య తే ౭ప్యవిశ్రాంతా

ప్రథమదిన ఏవన్యప్టే ర్నిరణేనీయిష్ట భావ్యవశ్యఫలం
 అస్మా త్పౌరుష మఖిలం చింతా లస్మాకం వృద్ధై న బోధూరిః
 భావి కర్మఫలము విధి వ్రాసె నుదుట
 అతనికల మట్లై వ్రాసెడి ననవరతము
 మంచిసెబ్రలు; మునె నిర్ణయించె భావి
 పౌరుషము, మనయేడ్చు నిష్ఫలము సుమ్మ

77

జీవన మాయు ర్నో లధికమపి హీనం నై వ శక్యతే కర్తుం
 న్యూన మతివేల మధవోభయత్ర సర్వత్ర హి ఖలు దుఃఖిత్వా
 త్వ మహ మపి త్రికరణశ్చే దేకీభూయ సమభవిష్యావ
 సిక్థకమివ హస్తాభ్యాం విధిం యధేష్టం వ్యరూపయిష్యావ
 చాపుబ్రతుకులు పెంచుట చంపుకొనుట
 తారుమారేమ నెవరికిన్ తరము కాదు
 ఏడ్చి భలమేమి? నీవు నేనేకమైన
 మనకు వలసిన కీతిని మార్చులెల్ల
 చేతగల తేనెపెరవోలె చేయవచ్చు

78

భావన మథోముఖసం యథా ఖచక్రకం నికలిత మేవాస్తి
 సర్వే లవాచీనా అవ్యవశా స్తస్మిన్ భవంత్యవక్షిప్తాః
 నుగుణో లథవాపి దోషః స్వభావతో బోధవీతి మనుజస్య
 ఆమోదో వా భేదః ప్రాగేవ విధీయతే లత్ర దై వేన
 మా వ్యశ్యసీ ర్వృ తై వ జ్యోతిశ్చక్ర మిహ కార్యమూల మితి
 బహుశ స్త ద్భవ తో లపి త్సుభ్నాతి గతిం నిజాం సదా జ్ఞాత్వా
 మిన్నువడె తలక్రిందై సగిన్నవోలె
 ఒరిగి రెల్లరు నచట చేయునదిలేక

మంచిచెడ్డలు సాజముల్ మనుజునకును
భేదమోదముల్ మున్నె లిఖించెను విధి
అన్నిటికి మూలము ఖచ్చకమస వగవకు
తనగతికి తానె నీకన్న వసరుచుండె

79

అయి హృదయ విశ్వ మేతలే మిత్రైవ యథార్థతోఽస్తి
యద్యేతోః

కిం తేన కారణేనా త్యంతం దోధూయనే వృథా వ్యసనైః
దైవాధీనాం కురు తను మపి బోధూయస్య కాల మనుస్మత్స్వ
కలమోఽతీత శ్చేత్వాం ప్రత్యేవ పునః కదాపి నాయాతి

ఈ జగము శాశ్వతమ్మని ఎంచవలదు
ఉల్లిమా ! దానికై తల్లిడిల్లి నేల
తనువు విధి కప్పనము నేసి తరుణ మెదురు
చూచుచుండుము జారిసపూచిపుడక
మరల నిను చేరు ననుమూట మరచిపొమ్ము.

80

సంతుష్టో బోధూహి హ్యస్తన విధవా స్తతోఽప్యవంపులిమః
నశల మబోధూదిప్తం తవాప్రతిహతం పరేద్యురేవ యతః
జేజీవ్యానందేన హ్యోగతత్పష్ట స్త్వ మబోధూహిః
ఉభయేద్యు రపి పరేద్యుః పూర్వేద్యు స్తవ గతిం హ్యదాదదిమః
బోధూతా త్ప్రమదేన త్వ మిహ వాజంగమీః క్వ సమబోధోః
దాధేయా హాలా మీషదపి నజానాస్యహోః క్వ జంగమ్యాః

తీర నిన్నటికోరికల్ తృప్తిగనుమ
 నిన్నటికి రేపటికి వగపెన్న నేల?
 నిన్నపోయెను రేపది నీదికాదు
 నీకు తెలియున నీరాక నీదుపోక
 మధువుత్రావుచు ఈనాడు మధురజీవి
 తమ్ము గడవుమ ఆనందధారు మగుచు

81

యస్మిన్ గ్రహా అకార్షః సన్నద్ధా సహని దుర్విసేతాం నై
 అశ్విన్యాం గురుచారస్ఫుటపద్ధతి మప్యదీదిశన్నేవ
 మజ్జాతక ఫలమేవం జ్యోతిశ్శాస్త్రా ద్వైతై వ నిరణాయ
 హంత! మమ కోఽ కరాధః సంప్రతి మే భాగధేయ మిత మస్మి

అశ్వనిం జేర గురువు గ్రహములు రవి
 సంగతిం బొంద పుట్టినజనులు దుర్వి
 నీతు లాదు రటంచు నిర్జీత మయ్యె
 శాస్త్రమున; నాదుపుట్టుక దరిగె నట్లు
 తప్పు నాచానె? శాస్త్రమే చెప్పగాక!

82

నిత్యప్రకృతి రబోధా వ్రసాక్షి దిహ స తస్య హేతోర్మాం
 ఆదితవన యథావిధ్య జీగప త్కామశాస్త్రపాతమపి
 తతవన మచ హృదయ, నిర్భిన్నత్రస రేణునాపిస విధాతా
 ప్రజ్ఞాకోశకవాటవిభేదనపటుకుంచికా మహారరచత్.

నై జ మైసట్టిప్రకృతితో నను నృజించి
 చెలువుగా కామశాస్త్రముం జెప్పె ధాత

నాయెదను పిండిగా కొట్టి నలుసుతోడ
తాళముం జేసె జ్ఞానమందసము తెరువ

83

అజగదిషివ్యం త్వాం ప్రతి యది సాక్షా స్మంతమపి మనస్థానే
తస్మా త్వయా వినై వా చికత్తిషిష్యే యథావిధి నమస్యామ్
అయిదేవ ! బోధపీషి త్వమేవ సృష్ట్యంతకాతణం జగతః
ప్రబుభూషే స్సంతనితుం మమ దుఃఖం వాఽథవా సుఖం హంత !

ఈవు లేని మనీదులో ఎరగుకన్న
నిన్ను కలుపాకలో గొల్చుటెన్న మిన్న
జగము కర్తయు హర్త నీవగుట దేవ !
నాసుఖము దుఃఖమును నీవె నడవగలవు.

84

విధిరాత్మనా యథా మమ మృణ్మయదేహం యథేచ్ఛిత మకార్షీత్
మచ్ఛేతఃపరిణామం నిస్సందేహం యథాక్రమ మవేదీత్
తస్యాజ్ఞయా వినా నో బోభూయా దస్మదీయదుష్కర్మ
సంస్థాయ కథ మహ మతః కుంభపాకం తథాపి జంగమ్యామ్
కేవల మసాధ్య మింద్రియనిగ్రహణం తత్తదాజ్ఞయా భవతి
అస్మా దేవా కస్మా త్ప్రపవర్తతే కిం విధి ర్నిషేధోఽపి
హంత ! పయ మంతరా స్మః ప్రతిషేధం విధి మరీచ బలహీనాః
ఉభయేవ్వపి పంచజనాః కృత్యేకృత్యేషు సన్నియుజ్యంతే

తనకు తోచినరీతివిధాత చేసి
నట్టి యీమట్టిబొమ్మలోగుట్టు తానె
తెలియు నాతనియాజ్ఞచే నలుపుచుందు

చెడుపనుల్, నేను సరకాస పడుట ఎట్లు ?
 అరయ నిండెయినిగ్రహ మతనియాజ్ఞ
 చేసిగున్ గాన విధియు నిషేధ మేమి ?
 అతని నెదిరింప దుర్బలులైన మనకు
 సగునె ? మన కన్నిట వియంత అతడెకాదె !

85

సర్వా ణ్యంగాని మను ప్రా గమిమిశ్రన్ ముదా సమంతా ద్యే
 మత్సముదబీభవం తే లప్యహా! మహద్భుతశతప్రదృశ్యాని
 ఏతావతో మహత్తర ఇతః పర మహం న జాతు బోధాయాం
 అస్మదేతో రస్మదేహో లప్యేవం బహి ర్నిరన్యేత.

నాయవయవములను తొలినాడె కూర్చి
 వింతబొమ్మల గల్పించె వేనవేలు
 గాగ ఏశక్తుతో అవే కడకు మరల
 ఈతనూయంత్ర మెపుడో మాయించు; నిజము

86

న భవతి పో లపి మనుష్యః సుతరాం నిందంతి యం స్వకీయజనాః
 దుష్టం శిష్ట మితి పున ర్భిత్వా నహసాలధవా ప్రశంసంతి
 మధుసాయీ శుండాయాం నిజాపరాధేన సంతితిస్సేచ్ఛేత్
 సర్వే లపి తత్సహచరా హంత! భ్రాంతం త మిహ శిశస్సేయుః

మొదట దుష్టుడటంచును పిదప వెరచి
 శిష్టుడని తనవారె వచించునపుడు
 మనసు మారిసచో వాడు మనుజు డగునె ?
 త్రాగుటది తనతప్పుగా తలచువాని
 సహచరులు కూడ తిట్టుట సహజమేకద.

87

ప్రతిపదమపి మార్గే మే స్థాపయసీ త్థం సహస్రశః పాశాన్
మా పిపరిషీ ర్భిభన్నాసీ త్యేవం మాం నిజాగదీషి త్వం
నాస్తి చరాచర మేత స్మనాగపి తవా నధీన మాహాస్విత్
అజ్ఞాం త్వమేవ కురుషే తథాహి మమ దుష్టనామ విదధాసి

ఉరులు వన్నితి వెన్నో నే నరుగుదారి
నరుగు వైచివ బంధింతు నంటి వహహా!
ఈజగము నీకు తొంగినదే కదయ్య!
అజ్ఞ పెట్టడ వీవ పొమ్మనుచు నాకు
గొప్పబిరుదము నిచ్చితే దుష్టుడంచు!

88

యావ చ్చుకోపిషసి చే చ్చిక్షమిషస ఏవ తావ దేవం త్వం
అజ్ఞీకృసి యది యాన త్తావ దనుజిఘృక్షసి ప్రభో! చ్చిరిమ్
అభవిష్య చే ద్దుష్టాచారో మే లభేష్య మహ నుతీవ విధే!
బోధూయేతి విషమపి త్వఖిలం న వ్యామృత మేవ బోధూయాత్
తాసో లస్యహ మతిపావీ తవ కుత్రచి దస్తి సహజకారుణ్యం
మలినాత్మా బోధూవం క్వ విద్యతే వ్రస్సుట ప్రభావ స్తే
స్వర్గం మహ్యం త్వం యది దితే స్వచ్ఛరణసక్తభక్తాయ
త ద్బోధూయా త్ప్రతిఫలమేవ క్వా నుగ్రహప్రదానం తే
అయి నిశ్చేష. మనుష్యాంతరంగిక, రహస్య, సార, విజ్ఞాతః!
ఆత్మీయాఖిల, భక్తా, పత్నమయ, మహాభయ, ప్రదానకర!
హేదేవ! దేహి పశ్చాత్తాపం పాపం క్షమస్వ మే లత్యంతం
అయ్యనుతాపవిధాయక! యస్త్వ మేవాసి దుష్కృతక్షంతా
ప్రేతం జీవితమపి మాం త్వమేవ రక్షసి సదా యథాన్యాయం

అశ్వ జగచ్చక్రస్యా స్థిరరూపస్య త్వమేవ భర్తాసి
అహ మస్మ్య త్వపరాధీ తథాహి దాసస్య మమ విభు ర్భవసి
కస్యాపి నాస్తి పాపం యస్మా ధేతో స్వమేవ కర్తాసి

అలుక, మన్నన అంతలో కలుగు నీకు
ఆజ్ఞయు అనుగ్రహము చూపు దంతలోన
వెరువ నోడేవ! నాదువ్వువృత్తి కేను
చేదు జరికించుమందు కాబోదు కాదె
చెనటి నేనైతి నెచట నీకనికరమ్ము
నే ఖలుడ నైతి నెచటనో నీదుమహిమ
అడుగు దాసరికిన్ శ్వర్గమిడితివేని
నేను నిను నమ్మి కొల్చిన దానికరయ
ప్రతిఫలమె కాని అది అనుగ్రహమె చెపుమ!
జంతుతత్వ మెరుంగువిజ్ఞాని వీవ
భక్తభవరోగ బాధల బాపునట్టి
అభయము నొసంగు దాత వీవని యెరిగితి
స్వామి! క్షమియింపుమయ్య! నాపాపములను
దిద్దుకొమ్ము పశ్చాత్తాపబుద్ధి నొసగి
పాపములను క్షమించెడి ప్రభువు నీవ
చావుబ్రతుకుల నాకు రక్షకుడవీవ
ఈఅశాశ్వత జగమున కీవ భర్త
దోసకారిన కాని నీదాసుడు గద
కావవే; అన్నిటికి నీవ కర్తవౌట
ఓప్రభూ! పాప మెవ్వని నొందునిచట

89

హంతాకస్మా దై వమ ఆయాసీ దౌవస్తమాసో యం
సంకటకాల స్సంప్రతి నమభూ దత్యంతచతురవదబంధః

అయి దుర్భరవ్రతివిధే! సర్వానపి కురు జనాన్ త్వమాదరితాన్
బోధయ సమస్తవిభవై రవశ్యభోగార్హా ఏవ మాన ఇతి.

ఉపవసించెడు నెల వచ్చె ఉడుటుగాను
అడుగు నిడవలె నేర్పుగా వుడమిమీద
అందరున్ తిండిపోతుతా సట్లుచేసి
వ్రతవిధీ! బోధ చేయుము వై భవముల
కనుగుణమ్ముగ భోగము లందు డనుచు.

90

కేచి ద్వదంతి మాం వున రాయాన్య త్యేపవస్తమానేందుః
తదనంతరమపి చిత్తం భూయో మద్యం న పాతుకామం స్యాత్
ఉపవాసమాసపూర్వం తావన్మాత్రం సురాం పిపాసేయం
యావ ద్బోభూయాం మదమత్త స్సకతాపవస్తసమయే ౭పి.

మరల ఈ నెల వచ్చును మధువు నీవు
త్రాగకూడ డటంచు కొందరు వచింతు
అయిన, ఈనాడె త్రాగెద సంతవరకు
మదిని క్రమ్మిన మైకము వదలనట్లు.

91

అచుంబితఫాలమ నీహ విద్యతే హృద్యమద్యపాత్రాద్యం
సవినిర్మిత్సరి చక్రీ తదేవ దిడరీవతి స్థలే భూయః

నుదుట చేరిచి ఎల్లరు న్ముద్దులాడ
చేసె కుమ్మరి యీపాత్ర నీవిరికయి
చెలువ మంతయు మంటలో కలియ దీని
సతడె ముక్కలుగా గొట్టు నవని నెవుడొ.

92

సంఘీకృతాని తానీహ చక్రిణా పాసభాజనాంగాని
 దీదాంస్యరం శ్చే తోస్స లిప్తిర్విషిషీ దేవ వారుణీమత్రః
 కతి నీర్నాణ్యంఘ్రి సపి చక్రీ రమ్యైశీ రచీకర త్స్వసతైః
 ప్రేమైవ హంత! స పున ర్వేషేణైవం స్వయం వ్యదివరీషీత్.

కూర్చి అవయవములు కొనగోళ్ళ వీర్చి
 పాత్ర నొసరించి త్రావినపాడు కల్లు
 మత్తునందున్న ఎట్టికుమ్మరియు గూడ
 తలలు అడుగులు తీరుగా కలిపి చేసి
 నట్టిపాత్ర అప్రేమచే నైనగాని
 ద్వేషమునగాని తానె భేదింప బోదు

93

నను మా సకాగమా దిహ స కోఽపి బోధాయతే విధే ర్లాభః
 మమ నిష్క్రమా దితో బల తస్మహి మోరూక్యతో న

బోధాయాత్

కస్మాదపి కర్ణా మే శోశూయేతే స తత్వతః కించిత్
 హంత! మ మాగమనిర్గమకార్యే ఏతే కథం ప్రవర్తేతే?

వైభవ మదేమి నారాకవలన విధికి
 పొంగున దదేమి మిగుల నోపోకవలన
 ఇటుకు నే వత్తు పోదు నం బెవ్వడని
 ఒప్పుగా నాకు వివరించి చెప్పులేదు

94

పూర్వేద్య ర్న క్త మహం కులాలశాలా మజీగమం సహసా
 మూకానపి వాగీశాన్ ద్విసహస్రమితాన్ జనాన్ తదాఽద్రాక్షమ్
 ఏకమపి పానపాత్రం ద్రా గేవం స్వయ మజాఘవ చ్చబ్దం
 ఘటనిర్మాతా క్వ పునః క్వ క్రయికః క్వాస్తి హంత ! వికేతా.

నేను కుమ్మరిసాలకు నిన్నరేయి
 వెళ్ళి అట చూచితిని రెండువేలమంది
 మూగలన్ మాటకారుల; మ్రోగె పాన
 పాత్ర ఒక్కటి నను చేయువా డెచటనో
 ఎచట కొనువాడు ! అమ్మువా డెచట ? అనుచు.

95

పంచీకుర్వన్ ధాతా భూతాశ్యపి మేళయ న్యదా ఽప్రసాక్షీత్
 కస్మాద్దేతో ర్భూయ స్తాని సలోప ని కిముత సో ఽకార్షీత్
 యది మూర్తా న్యేతాని ప్రాయ స్సుగుణాస్పదాని బోధాయుః
 భూయో ఽదయః కి మవధీ త్ప్రసథమపి వృద్ధైవ తా న్యసా హంత !
 దృష్ట్వా బోధాయేకన్ సకలా యది మూర్తయోఽపి నిస్సారాః
 దోషః క ఈదృశానాం సర్వాసాం ప్రాయశో ఽవగమ్యేత
 అంత్యవిచారణదివనే చర్చా సంబోధవిష్యతి ప్రచురా
 నాభూ త్కదాపి కేవలసాత్వికమూర్తే శ్శుభం వినా కించిత్
 త్వం సమ్మోదస్వతమాం శివమేవ స్యా దభిష్యదాయురపి
 త్వరిత స్స సుహృన్మణిరపి బోధాయిష్యత ఇతి ప్రశంసంతి.

ధాత తగు కూర్పునం జేసె భూతస్మష్టి
 సదుమ దాని కేదో లోప మిడగనేల ?

మంచిమూర్తుల దయ లేక మాపనేల
 అన్నియున్ నాంహీనము లాచు దోష
 దూషితము లైనచో వాని దోష మేమి?
 చరమదివసాన జరుగును చాలచ్చ
 మేలె జరుగును మంచి కేవేళనైన
 నీవు హాయిగ నుండుము భావిజీవి
 తమ్ము శుభమగు, మంచిమృతిమ్ము కలుగు
 నంచు పెద్దలు పలికిరి మంచిమాట.

96

మామకజీవితవిటవ శ్చాఖాద్యేత యుగప ద్యదామూలాత్
 పరిత స్తస్యాంగాన్యపి బహి ర్నిరస్తాని హంత ! బోధాయుః
 మమ పార్థివనపుష్పో యది నిరమేమియివ్యతో దుగళమణిః
 అపి త మపోవుర్విష్య దుదబోధవిష్య త్పున స్తదేవ ద్రాక్
 నూన మహ మంత్యకాలాధఃపద మాక్షుభ్య పంపతిష్యామి
 సప్టోత్సాహః ప్రవయా శ్శిథిలోఽపి జగుప్సితః పరేష్యామి
 దర్శ్యశ్యధ్వం భండా దన్య న్మమ మృతస్సయేహ మాకార్ష
 తావ జ్జేజీవేయాం యావదిదం హలయా ప్రపోపూర్యాత్

నాబ్రదుకు మొల్క మొదలంట నటికి పెటికి
 ఆకులున్ రెమ్మలున్ దూసి ఆవల పోసి
 నాయొడలిమంట కదవలోనన్ బిరాన
 నీవిరి న్నింపి దాన పోషించిరేని
 బ్రతుకును తనంత మరల నాబ్రదుకు మొలక
 ఆశలున్ వేడుకయు చెడనంతమందు
 రాలిపోయిన నామేనినేలమన్ను

మద్యపాత్రగ ఒసరించి మధువునింపు
దేను బ్రతికెద తొల్లింటి మేనితోడ.

97

ఉపవాసవ్రతమాసోఽ ప్యసీసద త్పారణం సమరరంభో
మాధవశృంగారకళావిలాసకథకాగ్రణీ స్సమాయాసీత్
సమయో య మబోధూ ద్యద్భుజయో స్సంధాయ చర్మభాండాని
వీవధకాః పశ్యేతే పృష్ఠం పృష్ఠ మితి సమగదిషురద్య.

కడచె నుపవాసమాసము క్రమ్మె మబ్బు
వచ్చె శ్రీకృష్ణులీలలపాటగాడు
మూపులన్ సిద్దెలను చేర్చి ఊపరులకె
వెన్ను వెన్ననుచును వచ్చుచున్నవారు.

98

యావ దహం ప్రాగగమం స్న పయా వశ్యం ముహూర్హ లిప్రియయా
అధిక్యత్యా చ్ఛసురా మాఖ్యావయ సర్వం పరేతకల్పమపి
ప్రేతోత్థానదినే మా మది దృక్ష్వివ్యత యదీదృశం యూయం
విక్ష్వివ్యధ్వం శుండా ప్రాంతస్థపురాణమృత్తికారాశౌ
సమవేహి మమ బలా యాసవపాత్రం సహ మయా నిధేహి త్వమ్
మాణిక్య మివాస్యం మే హరినీలం సపది హి శరిణమయస్వ
జోషం సంస్నాపయ మాం పరేతమాసఖశిఖం హలిప్రియయా
స్వాదుక్షుప్తప్రకాండై స్సుదృఢమపి విరచయ మామకం ఖట్టిమ్.

నేను మాండేగినన్ కల్లుతోన నాకు
స్నానవిధి తీర్పుము వరేతంత్రమెల్ల
స్వచ్ఛమా కల్లుతోడనె జరుపుమయ్య !
మరల నన్నిట్లు చూడగ మనసువడినె

అదిగో కలుపాక పెంటలో అరయగలవు
జలము గలిగించునది మధుసాత్ర నాకు
మూతికడ నుంచు మది తల్పముగ వెలుంగు.
తలమొదలు కాలువరకు మద్యముతోనే
స్నాన మొనరింపుమా ! ద్రాక్షశాఖలెంచి
కట్టుమా శవవాహము గట్టిగాను.

99

హంత ! పివక్కివ్యతి వదఘాతై ర్యావ ద్విధి ర్మదీయశిరః
దీదాంసివ్యతి స మమావయవౌఘం విహగపక్షతచయమివ
అవ్యస్య త్కిమపి సురాభాండా శ్శుశ్శుల్సన్నయేహ మాకార్షీః
అభవివ్య త్తత్సార్థంచే దహ మిహ మహు రహో న్వజీవివ్యమ్
వక్కి రెక్కల విదళించుకగిదిని విధి
అవయవములను నాతల నడచునంత
నాయొడలిమంటికుండగా నన్ను చేసి
మధువు నింపిన బ్రతికెడ మరల నేను.

100

య దహ మపేవీయిష్యే హలాం యావ త్తదీయగంధోఽపి
తావ దుదజంగమివ్యత భూమే ర్వస్యా అథో బుభూషామి
యది కోఽ వ్యజంగమివ్య స్మమ పితృగృహకరిసరే మధుపివాసుః
నూన మబోభూయివ్యత సుతరాం మత్త స్స ఇహ పరభ్రష్టః
నేలమాశ్యముతో నుండి నేను మధువు
త్రాగుచుండగ వెలివచ్చు దానితావి
త్రాగుబోతెవ్వడేని అద్దరికి వచ్చి
వీల్చెనా వాని కది మృత్యువే యగుసుమ !

101

సంఖ్యావండనతో ఔర్పుకవానే ఔటటిషీ ద్వదా మమ ప్రకృతిః
సమబోభూయిష్టత మామేవా స్మన్మోక్ష ఇత్యజాగదిషి
హంత ! నదాచారో ఔయం భ్రష్టో ఔబోభూ స్మ మాపరాధేన
ఉపవాసోఔపి వృద్ధై వాదధ్వంసన్నేమమాత్రపానేన.

సంజ మొక్కు ఉపాస మొసంగు మోక్ష
మనుచు నాలోన నే ననుకొనుచునుండ
తుంటరితనాన మడియెల్ల కుంటగలిసె
పస్తునకు పల్కె త్రాగుదు స్వస్తివాక్కు.

102

నిశ్చినువే ఔహ మహారహో నూనం పశ్చాత్తపామి న క్షమితి
సువిచార్య మహాపాతక మధరాధరి నేహమాత్రపానేన
పుష్పసమయోఔపి సగ్రహ త్యాగా త్స ఇతఃపరం న శోచామి
పశ్చాత్తపాయై వానుశయం సురభావయే విధే దేహి
యది పాప మకార్ష మహం వసుంధరాసమ్ముఖే జనార్తికరం
తవ సహనకరో మా ముద్ధరే దితి తథాపి నూన మాశంసే
అపద్దినే గ్రహీష్యే త్వం హస్తేనేత్యజాగదిష్టా స్వం
అత్యధికాప త్తిదశా మితఃపరం న హి మమ గ్రహీక్షస్వ
మాం త్వ మిహ యథాప్రాక్షీ రహం తద్ధై పాదిదేవ ! సమభూవం
తవ నిర్హే తుకకృపయా దార్యేణాపి సహజేన సంపుష్టః
శతవత్సతవర్యంతం కరవాణి సమస్తఘోరపాపాని
సమ్యక్తతః పరీక్షై త్వత్కారణ్య మధిక ముత మే ఔఘ మితి.

మధువు త్రావుట తప్పని మావు నొగులు
చుందు, పగలెల్ల త్రావుచునుందు నకట !

వచ్చె మధుమాస మిక నాకు పంతు యేల
 పాపముంగూర్చి చింతింప పనియె లేదు
 ఇల జనుల కేదో బాధను కలుగజేయు
 పాపమును నేను చేసిన భయము లేదు
 ఓర్పుతో నీకరమ్ము సన్నుద్ధరించు
 ననెడి నమ్మికతో నుంటి సహరహమ్ము
 ఇత్తుచేయూత నంటి వాపత్తులందు
 కష్టపశ యింతకన్నను కలదె నాకు ?
 నాబతుకు నీదుదయచేత నడచుచుండె
 పాపము లొనర్తు నూరేండ్లవరకు నిటులె
 నీదుదయ అధికమొ లేక నాదుపాప
 మధికమో నే పరీక్షింతు నవల; దేవ !

103

అస్మాకం లజ్జా మపి సద్యో వరుణాత్మజాదదర దేవం
 అహ మిహ హల్మిప్రియాయా స సి సాహయిషామి కించిదపి విరహమ్
 విక్రంతో భోభూవం విక్రేతారో హల్మిప్రియాయా నే
 దిత్సంతో భిక్షమూల్యం కింత్యల్పం లాభమేవ మీప్సంతి.

మాపె వారుణి నాలజ్జ నోపనేను
 దానియెడబాటు నేడొర ! దానిసమ్ము
 వారు తక్కువ వెలగొని మేరమీర
 ఇచ్చుచున్నారె యది నాకు ముచ్చటయగు

104

నవయావనచార్మితం సమభోభూవీ త్రదేవ మిహపూర్ణం
 అపి హరితవనంతర్నర్తంతా భోభూ త్కతోరహేమంతః

ఆనందనటత్పక్షి తారుణ్యోపాఖ్యాయాపి యో 2వాచి
హంత ! స జానే స కదా యాసీ దూభయ స్వయం యదా

ప్రసాగాత్

జవ్వన మిదేవిధమ్ముగ జారిపోయె
ఆమని కఠోర హేసుంతమయ్యె నకట !
ఇంపుగా నాడు లేజవ్వనంపుపులుగు
రాకపోకలు తెలియగరాని వయ్యె.

105

హరిహరి సంబోధాయా ద్విశాంతిస్థాన మత్ర సః కిమపి
వీతస్య పథో 2ంత ముతా స్మాభి రుపలభేత సంప్రతి యథేష్టమ్
ద్విష్టే తః పరమవసీగర్భావపి లక్షవర్ష పర్యంతం
సౌఖ్య మిహ భోక్తు కామా దూర్వైవ పునఃపునః ప్రజాయేయ

కల్గనీ మాకు విశాంతి కలుగుచోటు
ఈ తెరువు తుడమట్టనీ ఎట్టులేని
ఈమహీగర్భముననుండి వసులక్ష
యేండ్లు పచ్చికవలె పుట్టనీ సుఖముగ

106

అస్య జగతో విధాతా రూపం సహసా 2స్యదైవ సంస్కర్యాత్
సంప్రతి నవీనస్పష్టిం రచయంతం తం విధిం ప్రపశ్యేయమ్
మమ నామావ్య ధునా 2సౌ జగన్ని ఘటో ర్విధి ర్నిరన్యేత
కస్యా వ్యదృష్టహేతో రుతాధికం మచ్ఛియం ప్రకుర్వీత.

సల్పనీ విధి అన్యథా జగమురూపు
కాంతు నాక్రొత్తస్పష్టిని కన్నులార

కసలి నాపేరు తుడువనీ కవిలెనుండి
ఇష్టపడి పెంచనీ నా అదృష్టరేఖ

107

యల్లిఖితం విధినా తల్కదాపి నస్వత్ర నాస్యథా భవతి
దుఃఖానుభవా దితరో నాస్త్యేవ వున ర్మనఃపరీణామః
యద్యపి యావజ్జీవం రోరుద్యా రక్త మంబుసాత్కృత్య
నాతిక్రమ్యా త్మీయైకమాణ మేకం హి కృషదురూభవతి.

ఆరునూరై న తల్కనాత మారబోదు
ఏడ్పుకన్నను మదికి మార్చేమిలేదు
బ్రతికియున్నంతవర కేడ్పు వలనగాదు
కంటనెత్తురుచినుకేమి గాంచుమేలు ?

108

దివ మహ మఖిలేశ్వర ఇవ హంత ! కరగ్రాహమగ్రహీష్యం చేత్
అద్య కి మనాశయిష్యం సుతరా మ ప్యంతరిక్షలోక మముమ్
అజౌ దివ మస్య న్నవమేవ యథేష్ట స కి మహ మ స్రక్ష్యం
త చ్చా ర్వభవిష్య చేచ్చ న్నా నిష్య త్కిం యథాసుఖం కోఽపి.

ధాతకుంబోలి దివము నాచేత నున్న
మావనే దానితోల్లింటిరూపు ? క్రొత్త
సృష్టి నేయవే స్వర్గమున్ జెలువుమీర
అచట సుఖయింపడే యెవ్వడయినవచ్చి

109

న హి కోఽపి బత యత శ్వస్తిస్థితి మిహ నిశ్చేతు మీషదపి శశ్యేత
అద్యైవ స్వస్థం కురు కామజ్వరవీడితం హృదయమేతత్
స్వైర మిహ చ్చాదికాయా మయి పేవీయస్వ చంద్రముఖ ! మద్యం
అవాం గవేషయన్నపి చంద్రో ఽయ మితఃపరం న హిల భేత.

ఎవ్వడుం జెప్పలేడు రేపేమి యగునొ
వలపుచే పొక్కుమదికి కావలయు నోర్చి
త్రావు శశిముఖి! వెన్నెలన్ నీవిరి నిట
వెడకనీ కాంచలేడు జాబిల్లి మనల.

110

కుండలక ర్తృకృపాణి యథా త్వ మహమ ప్యయి ప్రియే 2వ్య స్వః
హంత భవతి నా శీర్ష ద్వితయం వపు రేత దేక మేవాస్తి
అవాం సమ మేకత్రైవ సదా వర్తావహే యథా పరిధౌ
శీర్షే పున రవసానే 2నోస్యస్య విగణయ్య మాననపి యంజ్యః
బత పాత్రి! స హి విమోక్తుం శక్యే త్వత్ప్రేమబంధనా న్నానం
దేవో జానాతి యథా హ మపశ్యంతే ముఖం ప్రదోధూయే
మమ జీవితప్రయోజన మేవ త్వం త్వాం వినా స కాఽప్యస్తి
హంతా స్మదీయహృదయే భూయో భూయో మహేశ్వర స్సాక్షి
ఉద్దయతుం కిం శక్యే 2హ మస్యదీక్షం సకృత్ప్రియే హంత
కథ వితరత్ర వినూత్నప్రియసంకర్కం సమారభే కర్తుమ్
క్షణమపి మదీయదుఃఖాశ్రూణ్యంగీకుర్వతే స మాం హంత
ఉన్మీలయితుం మామకపక్ష్యా స్యన్యార్థదర్శనా యాద్య
ఉపవిశ్య తుల్యపానే యది బోభూయాత జీవమిత్రాణి
స్మృత్త్యో 2హ మపశ్యం ప్రాయః ప్రాణసఖ ఏవ యుష్మాభిః
పాపిష్యథ యది మద్యం ప్రియమపి పథ్యం పరస్పరం యూయం
మహ్యం సంబోభూయా స్మదుక్రమ శ్చే దధః కురుత పాత్రమ్
యది సాంవత్సరికోత్సవ మంగీకృత్య స్వయం ప్రకుర్యాత
బోభూయా తాన్యో 2న్యామకూలసంతోషకారిణ స్సర్వే
మధురమధుపూర్ణ చషకం పాణౌకృత్యాపి యన్నతే త్సాత్రి

దీనం మా మేతాద్యశ మాశీర్వచసా సహైవ సంస్మరత !

సంపూర్ణమ్.

బ్రహ్మశ్రీ మదజ్ఞాడాదిభట్ట నారాయణదాసః;
శ్రీవిజయరామ గానపాఠశాలో పాఠ్యాధ్యాప్యక్షః।

శ్రీవిజయనగరమ్.

కలికి ! పటుకారునకువలె తలలు మసకు
రెండుగాని శరీర మొకండు గాగ
తిరుగుచున్నాము గిరిలోన-మరల తలలు
కలుపుకొందుము తుదకు నొక్కటిగ; నిన్ను
ప్రేమబంధిమనుండి నే విడువలేను
నీ మొగము చూడనవ్వదు నేను జొందు
బాధ దేవు డెరుంగు; నాబ్రతుకు నీవ
కాని వేరొందు కాదు, నామానసమున
అంతరాత్మయె సాక్షి, అన్య మగువెల్లు
నరయ నెగురగ జాల నన్య మగుకొత్త
పొందు నే గోరజాల నే సుందరిగన
నొప్పవేసును నాకనురెప్ప లెగసి
ప్రాణసఖులార ! మీరు కోపానువేళ
తలచుకొనుడయ్య నన్ను మీచెలిమికాని,
ఉంచుడి బోరగిల నాకు నొకబుడ్డి.
నరిగ సాంవత్సరికమహోత్సవమునాడు
సమధికానందమున మీరు జరుపుడయ్య !
మంచి మధుపూర్ణ పాత్ర ధరించి కల
కోపురుడుచాడుచుండగా కైపు మిగిలి
మంచిమాటల నన్ను దీవించుడయ్య !

—; ముగింపు :—

త ప్పొ ప్ప ల ప ట్టి క

పుట పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
1 2	స్యా	స్యా	17 4	నీజా	జానీ
	సాన	స్థాన		రమె	రయె
4	న్యు	త్యు	19 9	కృత్యా	కృత్వా
10	శుండ	శుండా	16	భ్యా	భా
2 9	హి	హ	20 20	పెదవి	పాన
3 17	వ్వు	త్య	23	దు	చు
4 3	యేయ	యేయ	21 16	నెనుక	వెనుక
4	వ్రవర	వ్రవత	22 1	కియం	కీయం
	హో	హే	7	చేతులు	కాళ్ళును
5 15	తరు	తరు	23 3	త్రస్	త్స
6 9	కాశే	కోశే	6	వ్వని	వ్వని
18	నట	నటీ	24 4	తోనె	తోనె
23	చుండు	చుందు	9	హృష్ట	హృష్ట
7 1	పూప	పూప	16	వ్వ	న్వా
5	గోమ	గోధు	25 4	విర్య	నిర్య
14	గొప్ప	గొప్ప	5	వరి	వరీ
8 8	ధూతాః	ధూర్తా	26 9	వ్యపి	వ్యపి
9	ప్రాక్షి	ప్రాక్షి	10	భి	భిః
12	శ్చితి	శ్చిత		దభి	దభి
9 20	రేవ	దేవ	11	భి	భి
10 4	దు	మ	12	వం	నం
12 6	సాన	స్థాన	27 12	త్రై	త్రే
14 3	హో	హో	28 6	వస్త్ర	వస్త్ర
4	న	వ	18	టది	టిది
9	న	ని	21	హస్తే	హస్తీ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు	పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
29	9	రోజే	రోజె	40	14	మార్పు	మార్పు
	10	పాట	పాటీ	41	14	స్తన	స్తవ
	19	సమయ	సమయ	42	11	అశ్వని	అశ్వని
30	13	కుర్వే	కుర్వే	43	14	కుంభ	కుంభ
31	1	ఏదో	ఏదో	44	5	వియంత	నియంత
	17	మత్తో	మత్తో		6	సర్వా	సర్వా
32	1	నేల	వేల	45	5	వెన్నో	వెన్నో
	21	డెబ్బిర	సెబ్బిర		12	మరీవ	మరీవ
33	17	హంక	హంత	47	8	త్యేవ	త్యేవ
34	4	ద్రాక్ష	ద్రాక్షా	48	8	స్థిరా	స్థిరా
	6	గ్వే	గ్వే		11		మామక
	15	రెవరా	రెవారా		16	నోపోక	నాపోక
36	14	తేచు	తాచు		17	బెవ్వ	చెవ్వ
	17	సబో	సంబో	50	15	శ్యధ్వం	శ్యధ్వం
37	12	హ్మివా	హ్మివా		19	కడవ	కడవ
	15	త్తర్వ	త్తర్వ	51	24	వరే	వరేత
	19	యుకు	యును	56	9	గాదు	గారు
38	1	తే2పి	తే2పి		17	నేయవే	నేయనే
39	13	త్వమి	త్వామి	57	21	ర్వత	ర్వత
	18	యైన	యైవ	58	20	నొక	నొక్క
	14	జానాపి	జానాతి		23	కల	కేల
40	2	వృధైన	వృధైవ		25	డయ్యా	డయ్య
	12	రేను	రేయ				

b1

62

Check List

Book Number	P.5013.596	Date	14/9/22
Front Cover	yes	Back Cover	yes
Blank Pages			
	CT 1160, 61		
Missing Pages			
	no		
Prepared By	P. Pradathi	Cutting By	P. Pradathi
Scanned By	Mounika	Pages	89